

TEYLERS
museum

JAARVERSLAG
2013

TEYLER'S
museum

JAARVERSLAG
ANNUAL REPORT
2013

TEYLER'S MUSEUM is genoemd naar Pieter Teyler van der Hulst (1702-1778), een rijke Haarlemse zijdefabrikant en bankier. Levend in de tijd van de Verlichting had hij grote belangstelling voor kunst en wetenschap omdat zij de samenleving verrijken. In zijn testament bepaalde hij dat zijn vermogen moest worden ondergebracht in een stichting die zijn idealen zou voortzetten.

De Ovale Zaal van Teylers Museum opende in 1784 haar deuren voor het publiek als kennisinstituut voor eigentijdse kunst en wetenschap. Uitzonderlijk was dat Teylers gesticht werd door en voor burgers zonder bemoeienis van Kerk of Staat in een stad zonder universiteit.

Experimenten met instrumenten en onderzoek naar fossielen en gesteenten, speciaal aangekocht voor dit doel, waren de basis voor het opdoen van nieuwe kennis. Door het geven van demonstraties en lezingen werd de opgedane kennis verspreid in binnen- en buitenland. De eigentijdse kunst werd gestimuleerd met het aankopen van tekeningen en schilderijen van levende kunstenaars en werk van de beroemde oude meesters.

In de loop van de 19de en 20ste eeuw werden telkens nieuwe ruimten aan de Ovale Zaal toegevoegd voor alle activiteiten en om de toenemende collecties te bergen. Tegelijk werden de bestaande en ingerichte zalen niet veranderd. Voor hedendaagse bezoekers is het alsof zij terug in de tijd stappen.

Teylers Museum vertegenwoordigt hiermee als geen andere instelling op authentieke wijze de grote idealen van de Verlichting. Het monumentale gebouwencomplex is in 2011 door de Nederlandse regering op de voorlopige lijst Werelderfgoed geplaatst.

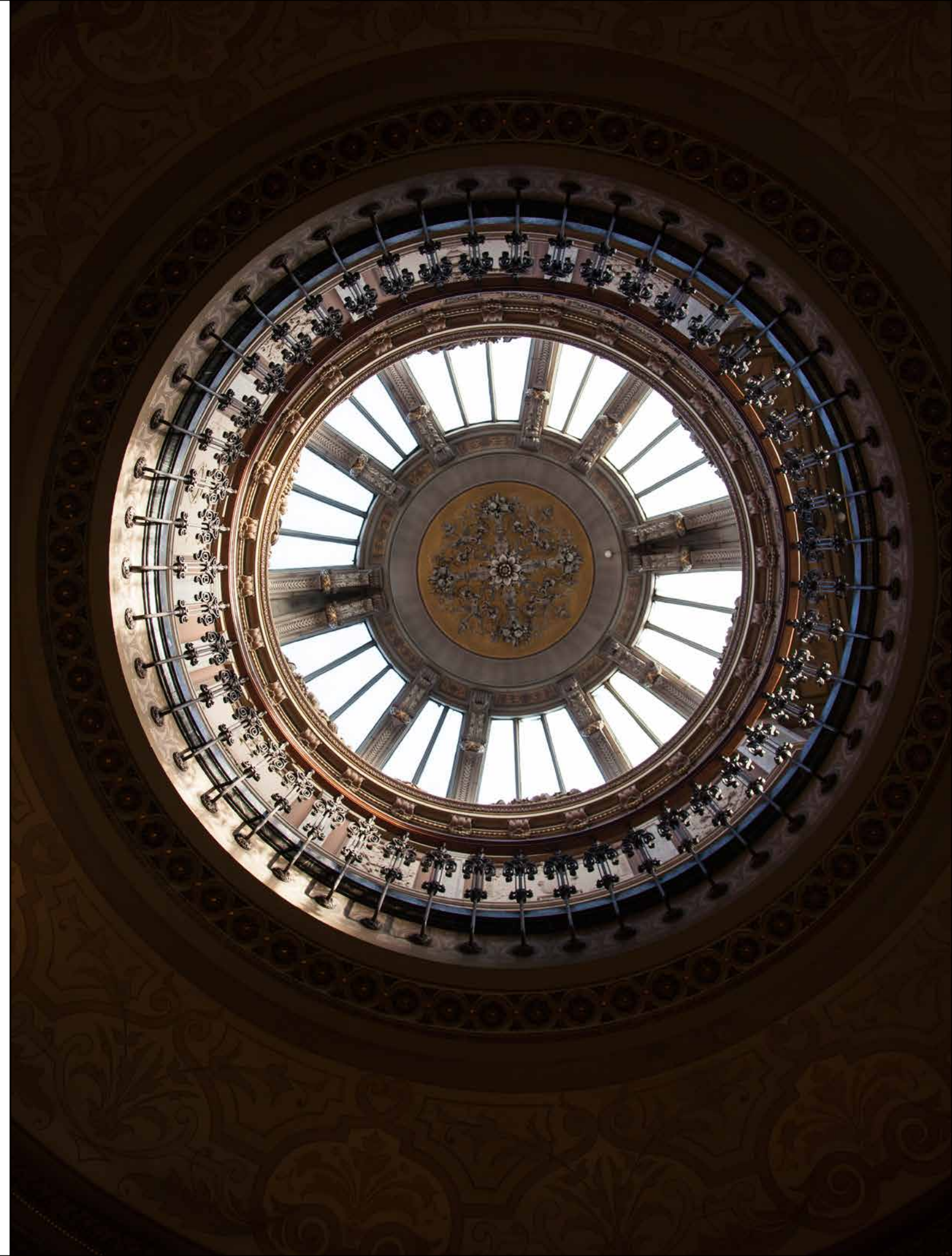
TEYLERS MUSEUM is named after Pieter Teyler van der Hulst (1702-1778) a rich Haarlem silk maker and banker. As a true exponent of the Enlightenment, he was greatly interested in the power of the arts and sciences to enrich society. In his Will, he laid down that his wealth should be invested in a foundation that would promote his ideals.

In 1784, the Oval Room of Teylers Museum opened to the public as a knowledge institute for contemporary art and science. Quite exceptionally, Teylers was founded by and for the inhabitants of Haarlem, a town without a university. There was no involvement by Church or State.

The basis for establishing new knowledge was provided by experiments with instruments and by research on fossils and minerals purchased specially for the purpose. In demonstrations and lectures, the knowledge this generated was disseminated at home and abroad. Contemporary art was stimulated through purchases not only of drawings and paintings by living artists, but also of work by the most celebrated old masters.

To house the growing collections and to accommodate all the museum's activities, new galleries were added to the Oval Room during the nineteenth and twentieth centuries. But no changes were made to the existing rooms or their fittings. For modern visitors, it is like stepping back in time.

In a way unparalleled by any other organisation, Teylers Museum is thus an authentic embodiment of the great ideals of the Enlightenment. In 2011, the Dutch government listed this historic complex of buildings in the provisional list of UNESCO World Heritage sites.

Inhoudsopgave

Introductie

- 9 Missie
- 9 Mission
- 10 Subsidënten en begunstigers 2013
- 14 Woord vooraf
- 18 Foreword
- 23 Verslag van de Raad van Toezicht

Peter Delpout

- 27 In de Vigna Madama
- 36 In the Vigna Madama

Publiek

- 47 Tentoonstellingen
- 52 Bezoekcijfers
- 54 Bezoekers educatie en publieksactiviteiten
- 55 Educatie in 2013: op koers naar meer
- 57 Digitale bezoekers
- 60 2013 in beeld

Financieel verslag

- 76 Toelichting op de jaarrekening 2013
- 77 Financieel overzicht

Bijlagen

- 79 Aanwinsten
- 82 Bruiklenen
- 84 Leden Raad van Toezicht
- 85 Stichtingen
- 88 Lezingen en presentaties i.s.m. Teylers Museum
- 89 Personeel
- 93 Externe activiteiten en publicaties
- 96 Colofon

Introductie

Missie

Teylers Museum wil conform de idealen uit de Verlichting dienstbaar zijn aan de samenleving door mensen aan te moedigen zélf de wereld te ontdekken en plezier te beleven aan kunst en wetenschap.

Daartoe wil het museum het publiek prikkelen een bezoek te brengen aan het best bewaard gebleven openbare kennisinstituut voor kunst en wetenschap uit de 18de eeuw ter wereld.

In het monumentale pand zijn de inrichting en de presentatie van voorwerpen gericht op historische beleving en op kennisoverdracht.

Mission

In perpetuation of the ideals of the Enlightenment, Teylers Museum wishes to serve society by stimulating people to discover the world for themselves and to find pleasure in art and science.

To do so, the museum wishes to encourage the public to visit what is the world's best-preserved eighteenth-century public knowledge institute for the arts and sciences.

The fittings and presentation of objects in the historic buildings are designed to provide a historically accurate experience, and also to transfer knowledge.

Subsidiënten en begunstigers 2013

SUBSIDIENTEN

Ministerie van Onderwijs, Cultuur
en Wetenschap
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

BEGUNSTIGERS

Teylers Stichting
Stichting Vrienden van Teylers Museum
Teylers Museum Fonds
American Friends of Teylers Museum

Ten behoeve van de collecties

BankGiro Loterij
Brook Foundation
Stichting Roodenburg van Looy
Venrooy Goud- en Zilverindustrie B.V.
Vereniging Natuurmonumenten
Stichting Vrienden van Teylers Museum
E. Aladogan
T.A. van den Berg-Been
J.H. van Borssum Buisman (Legaat)
G.A. Boting-de Wringer (Legaat)
P. Broekens
G. Cadée
M. de Clercq
P. Damsté
R. Dielbandhoesing
F. van den Hombergh
S. van Kan
M. Mathijssen
M. Th. Naber
C. van Nieuwenhuizen
A.E. Roodenburg-van Looy

P. Schatborn
B. Spoorenberg
S. Starreveld
L.F. Teding van Berkhout
J. van der Veen
J.C. van Vrede-van der Hoeven
M. Weiss
H. Zuidervaat

Ten behoeve van het Fundatiehuisproject

BankGiro Loterij
Stichting Monumentenbehoud Haarlem
en particulieren of instellingen die liever
anoniem willen blijven

Ten behoeve van de restauratie van
de Eerste en Tweede Schilderijenzaal

BankGiro Loterij
Provincie Noord-Holland
Stichting Teylers Museum Fonds
Stichting Vrienden van Teylers Museum

Ten behoeve van de tentoonstellingen

Gemeente Haarlem
Netherland-America Foundation
The Indian Point Foundation
J.C. Ruigrok Stichting

Sterrenwachtleden

Mevrouw mr. R.D. van Anel; De heer en
mevrouw drs. C.J. Ankersmit-Taminiau;
L.W.M. barones Sirtema van Grovestins-
Hasseleij Kirchner; De heer en mevrouw

A.P.E Besnard-Ten Cate; De heer en
mevrouw Beyer-Lazonder; De heer drs.
H.W. Bierman; Mevrouw drs. J.M. Bok;
De heer en mevrouw drs. A. Boogaarts;
De heer en mevrouw mr. H.C.J.L.
Borghouts-de Wolf; De heer en mevrouw
D. van den Broek; De heer en mevrouw
dr. G.C. Cadée-Coenen; prof. Cees Dam;
De heer en mevrouw W.A.M. Dieker-
Wolf; De heer en mevrouw mr.
M. Enschedé-Harrison; De heer en
mevrouw ir. D.J. Enschedé-Taets van
Amerongen van Renswoude; De heer
en mevrouw mr. A.M. de Geus-de Laer
Kronig; De heer drs. H.G. Gramberg;
De heer en mevrouw mr. H.F. Heerkens
Thijssen-Schölvinck; De heer en mevrouw
mr. A. Helmig; De heer drs. J. Hennephof;
De heer en mevrouw ir. R.W. Heringa-
Brave; De heer en mevrouw mr. M.P.J.
van Hoeken-Klinkenberg; De heer en
mevrouw dr. J. Hovinga-Van Eijdsen;
De heer en mevrouw H.L. Hubrecht-
Van Bergen; De heer prof. A.P. IJzerman
en mevrouw M. Pubben; Mevrouw I.S.
Kaars Sijpesteijn-Vossenaar; De heer en
mevrouw P.P. Korthouwer-Broekkamp;
De heer dr. R.B. Kuitert; De heer drs.
W.G.E. Kuyck; De heer en mevrouw
J.J. van der Leij-Lokker; De heer en
mevrouw A.W. Lindeman; De heer
en mevrouw ir. J.H.M. Lindenbergh-Sluis;
De heer ir. F.C. Marckmann; De heer

en mevrouw J.A. Michon; De heer en
mevrouw drs. R.E.M. Reijnders; Mevrouw
A.M.H.G. van Rijssel; De heer en mevrouw
mr. R.E. Rogaar-Burlage; De heer en
mevrouw P. Sanders-ten Holte; Mevrouw
drs. M. Scharloo; De heer en mevrouw drs.
K.J. Storm-Boender; De heer en mevrouw
R.J.C. van Straalen-Sanderse; De heer
mr. A. Stuijt; De heer en mevrouw J.D.
Veenendaal-Hilbers; De heer en mevrouw
ing. D.M. Veldmaat-Wansink; De heer
en mevrouw dr. ir. J.R. Vermeulen-
Haanappel; De heer en mevrouw ir. M.
Veth-Gomperts; De heer J.C. Vlotman;
Mevrouw drs. W.C.G. Voûte-Droste;
De heer en mevrouw C. van Vrede-Van
der Hoeven; De heer en mevrouw mr.
C.G.A. van Wijk-Van Ittersum; Mevrouw
G.M. Zondervan-Hop en anderen die
liever niet genoemd willen worden.

Ten behoeve van het crowdfundingproject:
100 lijsten voor Rembrandt

Stichting Vrienden van Teylers Museum
Van Regteren Altena Loman Fonds
Stichting Cornelis Roozen Fonds
Stichting Dorodarte
Het bestuur van de Nederlandse Orde
van Belastingadviseurs
Wybenga Glashandel
L. Slok, B.I. Brackel-Muskens,
H.G.M. Jongeling, C. Sellmeijer,
R.M. Groenteman, H.A. Hofman,

H.C. Sanchez-Prins, M.M. Jongerius-Joras, R. Noorlander, J. H. van der Waals, S.R. Huijsse, A.C. Ellis-Adam, P. van Dam, E. Borgman, R.J.E. de Jonge, M. de Jonge-Knijft, K.J. en A.M. Storm, G. Heuff, H.J. Albarda, L. Reehorst, L. Bienfait, C. Verveld, C.C.E. Koning, A.A.P. Poutsma-Mathijssen, J.G. Bontje, M.A.J. de Vries, S. van der Beek, C.M. Poot-Brinkman, A.A.M.E. Fraats, C. Sellmeijer, G.J. Klein Entink-van der Velde, M.F. van Arendonk, W. Naber, J.D.R. Trappel, D.W. Bol, L. Bossers, M.J.J. Menken, M.C.G.A. Heltings, J.C. Lammertse, B.J.C. Timmerman, C.J. Rombach, J. Breimer, A.P.M. Lamers, M.J.G. Huygen-van Meyel, J.M. Voorhoeve, L. den Hollander, J.M. van der Hoorn, W.N.M. van Warmerdam, G. Elshoff, M. Wiebosch-Steeman, F.C. Marckmann, H.A.C.M. Keuss, J.C.B. Straatman, M.W.J. Veenhoven, D. F. Tiemens, J. Eikelenboom, M.L. Zee-man, P.M.J. van Hoeken-Klinkenberg, C.M.E. van Blommestein, F. van der Grinten, P. van Doorn, W. M. van Raalte, H.J. Teertstra, R.N.G. Verhoeff, M.J.B. Bakkenist, C. Bokhorst-Polhuis, A.J. Kamer, Ch. Gielen, M. Wiebosch-Steeman, C. van Tuyll, E.H. Bon, A.D.A. van der Drift, M. van Nederpelt, J.A. Michon, L.F. en S. Feiner, C.H.M. Peepkorn, P.A.Th. Hazen, F. Rademaker, M en J. Pas, J.C. Vlotman, S.J.H. de Graaf, T.J.J. Veerman, M.J. Peltenburg-Jager, M.J. te Winkel, A.M.H.G. van Rijssel, B. Spoorenberg, L.W.M. Sirtema van Grovestins, M.J. van Berckel, M.J. Veth, H.F. Heerkens Thijsen, E. Verrijn Stuart, B.R. Korner, M.E. Bierman-Beukema, G.A. Lindenbergh-Sluis, J.M. Boll,

B.C.C. van Stolk, R. van Stolk, C. van Stolk, J. van Stolk, Fam. Enschedé, G.C. Cadée, M.J. Sanders-ten Holte, Y.C. Versélewel de Witt Hamer, R.E.M. Reijnders, L. Eisma, C.H. Linnebank, J.A. van Imhoff-Scheltema en anderen die liever niet genoemd willen worden.

Hiernaast ontving het museum ook schenkingen van particulieren en instellingen die liever anoniem willen blijven. Het museum eert alle schenkers graag op deze wijze.

Woord vooraf

ZOALS ALTIJD kon er ook dit jaar weer een boeiend hoofdstuk worden toegevoegd aan het grote verhaal van Teylers Museum. Gelukkig mag ons museum zich verheugen in het feit dat velen het museum een warm hart toedragen. Samen met de grote betrokkenheid van alle medewerkers om het museum zo toegankelijk mogelijk te maken voor een breed publiek en het gebouw en de collecties zo goed mogelijk te beheren en te behouden is dit een stevige basis voor een succesvol jaar.

Financieel gezien moet het museum vanaf 2013 opereren met een bezuiniging van bijna twaalf procent bovenop de eerdere bezuinigingen op de subsidie van het Ministerie van OCW. Door het genereren van extra inkomsten en het doorvoeren van een aantal bezuinigingen is het gelukt om in de zwarte cijfers te blijven. De toekomst zal moeten uitwijzen of de genomen maatregelen voldoende zijn. In elk geval is Teylers Museum de komende jaren vast van plan de eigen inkomsten verder te verhogen om zo minder afhankelijk te worden van overheidssubsidie.

We kijken terug op een jaar met veel mooie gebeurtenissen. In totaal kwamen er meer dan 115.000 bezoekers naar het museum. Gezien het verminderde budget en de her-

opening van de grote Amsterdamse musea is dit zonder meer een goed resultaat te noemen. Sinds 2008 zijn de bezoekerscijfers niet meer beneden de magische grens van 100.000 geweest.

Teylers Museum Fonds mocht zich dit jaar verheugen over een bijzondere nalatenschap van bijna € 1 miljoen, nagelaten door de heer en mevrouw Boting ten behoeve van aankopen voor de kunstcollecties. De aankoop van het impressionistische werk *De tuin* (1893), van de Haarlemse schilder Jacobus van Looy, was de belangrijkste aanwinst van 2013. Dit doek kreeg een centrale plaats in de net gerestaureerde Tweede Schilderijenzaal en is nu al een van de lievelingen van de bezoekers. Deze aankoop was mogelijk dankzij een schenker die onbekend wilde blijven, de Roodenburg Van Looy Stichting, de BankGiro Loterij en Teylers Museum Fonds uit het legaat Boting.

De restauratie van de twee Schilderijen-zalen was in 2013 weliswaar nog niet voltooid, maar toch was al wel zichtbaar hoe fraai het herstel van de authentieke, 19de-eeuwse situatie zou gaan uitpakken. Zo laat de weelderige wandbekleding in de oorspronkelijke kleuren de schilderijen veel beter uitkomen dan het oude witte textielbehang.

Een andere belangrijke bouwkundige ontwikkeling was het strippen van het Fundatiehuis en het Lorentz Lab: alle latere toevoegingen werden verwijderd, de vloeren deels opgenomen en de (hopelijk) laatste asbestresten verwijderd. De grond onder het Lorentz Lab bleek ernstig vervuild. In overleg met verschillende partijen is uiteindelijk besloten hoe de fundering van het complex verstevigd kan worden, zodat zich geen verzakkingen tussen de verschillende bouwdelen meer zullen voordoen. Na de zomer van 2014 wordt de omgevingsvergunning van de gemeente Haarlem definitief en dan kunnen we daadwerkelijk met het funderingsherstel beginnen.

Een bijzonder project in 2013 was de crowdfunding-actie voor honderd nieuwe wissellijsten in verschillende stijlen voor het exposeren van tekeningen en prenten. Dankzij de bijdragen van vele particulieren en fondsen werd ruim 32.000 euro bijeengebracht. De Vrienden van Teylers Museum vulden de rest van het benodigde bedrag aan. Bij de Rembrandt-tentoonstelling in het najaar werd meteen duidelijk hoeveel afwisselender het kijken is wanneer de werken niet allemaal in de traditionele strakke uniforme lijsten worden gepresenteerd.

Het tentoonstellingsprogramma van 2013 vertoonde een grote diversiteit. Van de botanische boeken en tekeningen in *Rozen van Redouté* in het voorjaar tot de vele zeemeerminnen in de zomer en van Nederlandse tekeningen uit de 17de eeuw tot vroeg werk van Andy Warhol, voor iedereen was er wel wat interessants. Ook buiten onze grenzen was een deel van de collectie te zien. In Moskou opende begin november een tentoonstelling in de Tretjakov Galerij over schilderkunst uit de eerste helft van de 19de eeuw op basis van de verzamelingen van beide musea en die van initiatiefnemer Jef Rademakers.

Uit ons continue publieksonderzoek blijkt dat een steeds groter deel van de bezoekers – ruim 50% – voor het museum als geheel komt. Het is verheugend te kunnen constateren dat het een aantal jaren geleden ingezette beleid om de afhankelijkheid van tijdelijke tentoonstellingen te verminderen vruchten begint af te werpen. In dit licht was het uitstel van de behandeling van de Werelderfgoed aanvraag bij UNESCO een tegenvaller. Het advies van de internationale monumentenorganisatie ICOMOS aan UNESCO was niet voldoende positief om vertrouwen te hebben in een soepele afronding van het proces. Daarop besloot

de Nederlandse regering de aanvraag aan te houden totdat meer duidelijkheid verkregen zou zijn over de argumentatie. Teylers blijft op de Voorlopige Lijst Werelderfgoed staan tot ongeveer 2025 en daarom is het inlassen van een adem-pauze nu de meest verstandige koers.

Een andere constante factor uit het publieksonderzoek is, dat tweederde van onze bezoekers ook een bezoek aan de stad brengt en daar winkelt, eet of naar een andere culturele instelling gaat. Samen met de betaalde en onbetaalde publiciteit die het museum elk jaar weet te genereren draagt Teylers op deze manier structureel bij aan de uitstraling van Haarlem en de economische bedrijvigheid in het centrum van de stad.

Dit jaar is het museum gestart met enkele nieuwe programma's voor kinderen en jongeren. Centraal daarbij staat dat de docenten en de leerlingen samen bezig zijn met een project in het museum. Zo waren er in de zomer honderden zeemeer-mintegeltjes in het museum te bewonderen, gemaakt door leerlingen van basisscholen. En werd intensief samengewerkt met een lokale vmbo-t school voor een nieuw programma over techniek, dat uitgetest werd door verschillende vmbo-klassen, tot uit Groningen.

Teylers Museum werkt al jaren samen met andere musea in binnen- en buitenland op het terrein van tentoonstellingen en bruiklenen. Maar ook op andere terreinen kan samenwerking met collega-instellingen veel opleveren. Met het

Frans Hals Museum werd afgesproken om in de toekomst het educatieve aanbod gezamenlijk te presenteren aan scholen. Ook op het gebied van de marketing wordt er veel intensiever samen opgetrokken. In oktober sloten Museum Boerhaave, Nemo en Teylers Museum een convenant om samen de natuurwetenschappelijke collecties digitaal te presenteren. Bovendien trad Teylers Museum toe tot het samenwerkingsverband van de Haarlemse culturele instellingen op het gebied van ICT-ondersteuning en systeembeheer.

Ondanks de economisch minder florissante tijden heeft Teylers Museum een goed jaar achter de rug, waarin het mogelijk bleek te investeren in de toekomst en waarin het publiek vele mooie momenten heeft beleefd in het museum.

Dit jaarverslag is alweer de derde editie waarin we ruimte geven aan de beelden en woorden van twee buitenstaanders om een eigen perspectief op de betekenis van Teylers te geven. Fotografe Sacha de Boer en schrijver Peter Delpeut vormen deze keer het gelegenheidsduo.

Marjan Scharloo
Directeur Teylers Museum

*Ik vind dat het un leuk museu is.
Ik hep veel gulirt.*

Rosa, 1 mei 2013

Foreword

THIS YEAR we were able to add yet another exciting chapter to the great story of Teylers Museum. Our museum is fortunate in the enthusiastic support it enjoys of so many well-wishers. This, together with the strong commitment of all the museum's staff to maximising the museum's appeal to the public at large and to managing the building and the collections in the best possible way, laid firm foundations for a successful year.

Since 2013 the museum has had to operate with an additional 12% cut to its grant from the Ministry of Education, Culture & Science government, on top of the cuts that had already been imposed before. By generating extra revenue and making a number of internal cuts, we managed to live within our means. Only the future will show whether the measures that have been taken thus far will suffice. In any case, Teylers Museum plans to carry on increasing its own revenue over the next few years to become less dependent on government grants.

We can look back on a year with many marvellous events. In total, over 115,000 people visited the museum. Given the reduced lower budget and the reopening

of Amsterdam's major museums, we can be very pleased with this result. Visitor numbers have not fallen below the magical threshold of 100,000 since 2008.

The Teylers Museum Fund was grateful to receive a very large bequest in 2011. Mr. and Mrs. Boting generously bequeathed nearly 1 million euros to be used for the purchase of art objects. The Impressionist work *The Garden* (1893) by the Haarlem painter Jacobus van Looy was the museum's most important acquisition in 2013. It was given a place of honour in the recently restored Second Picture Gallery and is already among the visitors' favourite works. This acquisition was made possible by a donor who wishes to remain anonymous, in addition to contributions made by the Roodenburg Van Looy Foundation, the BankGiro Lottery and the Teylers Museum Fund from the Boting bequest.

The restoration of the two picture galleries had not yet been completed in 2013, but even so it was already clear how beautiful the authentic nineteenth-century interior was going to be when fully restored. For instance, the paintings appear to far better advantage against the sumptuous wall coverings in their

original colours than against the old white textile wall coverings.

Another important architectural change was the stripping of the Foundation House and the Lorentz Laboratory: all later additions were removed, the floors partly taken up, and the last remaining traces (hopefully!) of asbestos removed. The soil beneath the Lorentz Laboratory was found to be seriously contaminated. In consultation with various parties it was eventually decided to find a way of reinforcing the foundations of the complex to prevent any further subsidence between the different parts of the structure. After the summer of 2014, the environmental permit issued by Haarlem municipal council of Haarlem will be finalised and then we can really get on with restoring the foundations.

One special project in 2013 that should be mentioned was a crowdfunding action to purchase 100 new changeable display frames in different styles for exhibiting drawings and prints. Numerous private individuals and funds contributed, raising over € 32,000, with the Friends of Teylers Museum making up the rest of the money required. In the Rembrandt

exhibition in the autumn, it was immediately clear how much more dynamic it becomes to look at the works of art when they are not all presented in the traditional, sober, uniform frames.

The exhibition programme for 2013 displayed great diversity. From the botanical books and drawings in *Redouté's Roses* in the spring to the multifarious mermaids in the summer, and from Dutch drawings of the seventeenth century to the early work of Andy Warhol, there was something interesting for everyone. Part of the collection was also displayed abroad. At the beginning of November, an exhibition opened at the Tretyakov Gallery in Moscow on paintings produced in the first half of the nineteenth century based on the collections of the two museums and on that of Jef Rademakers, who took the initiative for this exhibition.

From our ongoing market research it is clear that an ever larger proportion of our visitors – now over 50% – comes to see the museum as a whole. It is pleasing to conclude that the policy on which we embarked a number of years ago to reduce our dependency on temporary exhibitions is starting to bear fruit. In this light, the postponement of the treatment

of Teylers's application for World Heritage Status at UNESCO was a disappointment. The advisory opinion issued to UNESCO by the International Council on Monuments and Sites ICOMOS was not sufficiently positive to instil confidence that the process would go smoothly. The Dutch government therefore decided to hold back the application until the arguments are clearer. Teylers will remain on the Provisional World Heritage List until approximately 2025, and taking a breathing space is therefore the wisest course of action as things stand.

Another constant factor to emerge from the market research was that two-thirds of our visitors also go into the city of Haarlem for a range of activities: shopping, dining out, or visiting another cultural institution. Together with the paid and unpaid publicity that the museum generates every year, this means that Teylers makes a permanent contribution to Haarlem's image and the local economy.

This year the museum launched a number of new programmes for children and young people. All these programmes are based on teachers and students working on a project in the museum together. In the summer, for instance, hundreds of mermaid tiles made by primary-school pupils were on display in the museum. Another project involved close collaboration with a local technical school for a new programme on technology, which was tested by classes of other technical schools around the country, one as far away as Groningen in the northeast.

For some years now, Teylers Museum has been collaborating with other museums in the Netherlands and other countries to arrange exhibitions and loans. But there are many other promising areas for collaboration with partner institutions. An agreement was reached with the Frans Hals Museum to join forces in presenting the educational programme for schools. Marketing is another area in which Teylers has been building partnerships. In October, Museum Boerhaave, Nemo and Teylers Museum concluded a voluntary agreement to present digital versions of the various science collections. In addition, Teylers Museum joined the partnership of Haarlem's cultural institutions in the realm of IT support and system management.

In spite of the economic malaise, Teylers Museum can look back on a good year, in which we succeeded in investing in the future and in which visitors had many enjoyable hours in the museum.

This annual report is the third in which we have invited two guests to give a personal response to Teylers Museum. This time, the two guests are the photographer Sacha de Boer and the writer Peter Delpeut.

Marjan Scharloo
Director, Teylers Museum

*Beautiful museum you have here,
a real national treasure. Thanks!*

Lenny Arunsten, Byron Bay, Australia, 12 oktober 2013

Verslag van de Raad van Toezicht

Na het enerverende jaar 2012 kwam de Raad van Toezicht in 2013 drie keer in vergadering bijeen. Daarnaast vond geregeld overleg plaats tussen de voorzitter en de directeur/bestuurder over lopende zaken en hielpen de leden bij zaken als het verbeteren van de financiële verslaglegging, het leggen van belangrijke contacten en het adviseren op educatief gebied.

De Raad stelde de jaarrekening van 2012 vast in het voorjaar en de begroting voor 2014 in het najaar. De controle van de jaarrekening door accountant Horlings werd positief beoordeeld en voor een jaar verlengd. De verlaging van de subsidie door de rijksoverheid met ingang van 2013 was een groot aandachtspunt bij de vergaderingen. Zou de gekozen combinatie van het genereren van extra inkomsten en het doorvoeren van bezuinigingen leiden tot het gewenste nieuwe evenwicht? De jaarrekening over 2013 toont een bescheiden positief saldo. De Raad beschouwt ook 2014 nog als een overgangsjaar.

De *Code Cultural Governance* wordt door de Raad in acht genomen. Naar aanleiding van de herziening van deze code in het najaar van 2013 wordt bepaald of en zo ja welke acties in dit kader nog ondernomen moeten worden. De leden van de Raad ontvangen geen vergoeding voor hun diensten. De voorzitter heeft zoals gebruikelijk éénmaal overleg gevoerd met leden van de Ondernemingsraad over de koers van het museum en over de zaken in het museum die de aandacht van de OR hebben. Over en weer wordt dit jaargesprek als nuttig en positief beoordeeld.

In mei kwam er een positieve beslissing van het Ministerie van OCW op het bezwaar van Teylers Museum tegen de subsidiebeschikking 2013-2016. Kern van dit bezwaar was het feit dat de subsidie voor de huisvesting op een andere manier was geboekt dan

bij de overige rijks gesubsidieerde musea, waardoor het museum onevenredig veel schade leed door de bezuinigingen. In het najaar werden grote stappen gezet bij het instellen van een Raad van Advies, waarin specialisten het museum zullen gaan adviseren over algemeen maatschappelijke zaken die spelen op de langere termijn. De eerste bijeenkomsten zijn in 2014 voorzien.

De Raad van Toezicht betreurt het feit dat de voordracht voor de Werelderfgoedstatus door de Nederlandse regering in 2013 geen voorspoedig verloop kende. Het Werelderfgoedtraject heeft Teylers Museum tot nu toe al veel goeds gebracht. Meer focus op de instelling als geheel en een veel helderder beeld van de ontstaansgeschiedenis maken een krachtiger profilering mogelijk. De profilering als uitzonderlijk erfgoed zal ook in de toekomst helpen om meer (buitenlandse) bezoekers te trekken, onafhankelijk van de tentoonstellingen en educatieve activiteiten die het museum altijd al organiseert en zal blijven organiseren.

Ondanks de teleurstelling over het uitblijven van de Werelderfgoedstatus en de financieel gezien lastige tijden heeft het museum zeer goede resultaten weten te bereiken. Daarvoor wil de Raad graag een groot compliment aan alle medewerkers geven.

De samenstelling van de Raad van Toezicht is in 2013 ongewijzigd gebleven en was per 31 december als volgt:

Prof. Dr. K.H.W. Knot, *voorzitter*

Mevrouw Drs. Z. Kwint, *lid*

Dr. Ir. W. Van Saarloos, *lid*

Drs. F. Waller, *penningmeester*

Namens Teylers Stichting

Mr. J.J. Van Es, *vice-voorzitter*

Mr. J.E. Trip, *lid*

In de Vigna Madama

Peter Delpout

DE FRANSE landschapschilder Claude Lorrain (1600-1682) is in Nederland vrij onbekend. Onder mijn museumminnende vrienden kennen alleen kunsthistorici zijn naam. Voor mij was zijn naam verbonden aan een merkwaardig 18de-eeuws spiegeltje, het zogenaamde *Claude glass*. Om daar iets van te begrijpen had ik op internet wel eens een schilderij van hem bekeken. Over zijn tekeningen wist ik niets.

Toen in april 2011 Teylers Museum me uitnodigde een tentoonstelling over Claude in het Louvre te bezoeken, was mijn kennis nagenoeg nihil. Gelukkig besloot ik toch met de persreis mee te gaan, want in Parijs werd ik overvallen door een *amour fou*, een liefde op het eerste gezicht die me niet meer heeft losgelaten.

In september van 2011 kwam de tentoonstelling naar Nederland. De unieke samenwerking van het Louvre en Teylers gaf het museum aan de Spaarne de eerste overzichtstentoonstelling ooit van Claude in Nederland. Het publiek stroomde toe en de landschapschilder was ineens iets minder onbekend. De formidabele collectie tekeningen van Claude die het Teylers al sinds 1790 in zijn bezit heeft, stond sindsdien ook voor mijn kunstminnende vriendenkring op de kaart.

Zelf droomde ik stiekem van een lange liefde. Ik wilde alles over Claude weten en alles van hem zien. Er volgden vele omwegen door Europa, op zoek naar zijn werk en de plaatsen die daarbij hoorden. Een daarvan bracht me in de Vigna Madama in Rome, vlakbij het Olympisch stadion.

Zelf droomde ik stiekem van een lange liefde. Ik wilde alles over Claude weten en alles van hem zien. Er volgden vele omwegen door Europa, op zoek naar zijn werk en de plaatsen die daarbij hoorden.

Als ik de altijd drukke Lungotevere overstee, word ik bijna aangereden door een motorrijder. Vanachter de auto's die wel zijn gestopt, raast hij als een windvlaag aan me voorbij, een kwestie van centimeters, meer niet. Op de veilige stoep, nauwelijks bekomen van de schrik, knal ik tegen een lantaarnpaal op. Het wordt me zwart voor de ogen, mijn bril stuitert over straat. Het is een klassieke slapstick, maar ik kan er niet om lachen. Op mijn voorhoofd groeit een bult.

Misschien waren mijn gedachten bij Cristina Mastrangelo. Haar laatste e-mail eindigde met 'Ciao ☺'. Wat kon dat lachebekje bete-

kenen uit een PC van het deftige Protocol Office? De Italiaanse regering houdt in de Villa Madama ontvangsten voor buitenlandse gasten. Daarom is Monte Mario, de groene heuvel waar het Renaissancepaleis tegenaan is geplakt, als een fort gebarricadeerd. Ik had al mijn Engelstalige charmes in de strijd geworpen om Cristina ervan te overtuigen dat ze me langer dan het toegestane uurtje moest laten rondkijken in het park van de villa. ‘One hour,’ schreef ze me keer op keer streng terug, maar wie weet voelde ze zich schuldig, want de afspraak was al zo vaak verzet dat ik het bijna had opgegeven ooit een voet in het park te zetten.

Ik duw een natte zakdoek tegen mijn voorhoofd en verzamel de losse onderdelen van mijn bril. Uit mijn tas vis ik een zonnebril met geslepen glazen op. Mijn ogen achter verduisterd glas en daarboven een swelling alsof ik heb gevochten, ik zie eruit als een gangster.

Zo denkt de bewaker bij het elektrische hek er ook over.

‘Daar blijven,’ snauwt hij me toe. Ik mag niet voorbij de streep. Hij bladert door mijn paspoort en speurt in zijn papieren. ‘U zou hier maandag komen.’

‘Die afspraak is verzet.’ Ik plant vlug de zonnebril in mijn haren. ‘Vraag het Cristina,’ probeer ik voorzichtig.

Hij verdwijnt in het wachthuisje. Als hij eindelijk terugkeert met een blik die ik alleen maar als nijdig kan interpreteren, mag ik tot mijn verrassing doorlopen.

‘Maar waarheen?’ vraag ik.

Hij wappert met zijn hand. Zoek het zelf maar uit, daar ergens boven. Ik ben

van zijn lijstje verantwoordelijkheden geschrapt. Cristina zal me opwachten, besluit ik, en me toelachen, de vleesgeworden smiley.

Het hek glijdt geruisloos in het slot. Ik ben binnen, tussen dorre naaldbomen. Is dit waar ik zo naar uitzag, waarvoor ik me met lange e-mails door de bureaucratie van het Italiaanse ministerie van Buitenlandse Zaken heb geworsteld, een duister bos langs een asfaltweg? Kan ik hier de sfeer van de tekeningen van Claude Lorrain terugvinden?

Voor het schildersoog lag hier in de 17de eeuw een andere belofte: de aanblik van golvende velden met eenzame bomen, een meanderende rivier die verdween in een wijkende verte, en nog verder weg, nauwelijks afgetekend tegen het staalblauw van de hemel, de kristallen glinstering van de Tiburtijnse heuvels.

Een kleine vierhonderd jaar geleden ontvluchtte Claude in de Vigna Madama, het park op de hellingen van Monte Mario, de drukte van de Romeinse binnenstad om er te tekenen. Vanuit de door kunstenaars overlopen Via Margutta, verliet hij over het stoffige Piazza del Popolo de stadspoort. De oude Romeinse heerbaan Via Flaminia, een kaarsrechte lijn door een lege vlakte, bracht hem bij de Ponte Molle, die als een kleine vesting de oevers van de Tiber met elkaar verbond.

Ik ben vanochtend in alle vroegte diezelfde route gegaan, door een schetterend ontwakend Rome. De vlakte is nu volgebouwd. De robuuste Ponte Molle is vervangen door een lage brug, de Ponte Milvio, alleen toegankelijk voor voetgangers. De rol van verkeersader is overgenomen door andere bruggen.

In de tijd van Claude wisten reizigers die vanuit het noorden Rome naderden dat hier eindelijk de belofte zou worden ingelost het Colosseum, de St. Pieter of het Pantheon te zien. Maar als Rome je woonplaats was, de zomerzon hoog aan de hemel stond, en je met de stad in de rug bij de Ponte Molle arriveerde, dan maalde je niet om klassieke bouwsels, dan verlangde je naar een verkoelend heuvellandschap. Dat ligt er nog steeds, al is het nu doorstoken door snelwegen en geannexeerd door buitenwijken.

Voor het schildersoog lag hier in de 17de eeuw een andere belofte: de aanblik van golvende velden met eenzame bomen, een meanderende rivier die verdween in een wijkende verte, en nog verder weg, nauwelijks afgetekend tegen het staalblauw van de hemel, de kristallen glinstering van de Tiburtijnse heuvels.

Hier klom, omkranst met lover, Monte Mario uit het rivierdal. De familie Farnese bezat er een zomervilla. Schilders gingen in de omliggende *vigna* het uitzicht op de rivier en de Ponte Molle tekenen. Misschien kwamen ze ook om naar de vergelegen bergen achter Tivoli te turen, liefst aangelicht door de warme kleuren van een ondergaande zon. En het was ook, als we de vele bomen die hier zijn gete-

kend als bewijs mogen aanvoeren, een aantrekkelijke plek om naar het ritselen van de bladeren te luisteren.

Als ik in de voetsporen van Claude omhoog loop, dan bespeur ik weinig wat me aan zijn tekeningen doet denken. De schetsen die hij tijdens zijn vele wandeltochten rondom Rome maakte, brengen je altijd in de natuur, omringd door bomen, bosschages, kreupelhout. Natuurlijk is er een verte, maar die moet worden veroverd als doorkijkje, als een wereld die zich openvouwt *achter* die bomen. Claude wil altijd ergens *zijn* met zijn tekeningen. Bomen waren daarvoor essentieel, ze ensceneren die ervaring.

Claude’s verhouding met bomen heeft veel weg van de kroniek van een harts-tocht, hij kijkt naar ze zoals de meeste van zijn collega’s naar de welvingen van vrouwengestalten keken. Hij laat ze sierlijk kronkelen, omhelst ze met klimop en streelt ze met loten vol jonge blaadjes. Hij geeft ze een karakter, stuurs soms, of opgewonden, maar vooral verleidelijk. Hij houdt van het licht op hun huid, de zon die hun stammen in brand zet, de bladeren die zich verzetten tegen het meedogenloze middaglicht, of er mee spelen, opflitsend als bekoorlijke glimlachjes. Soms jaagt hij wind door hun toppen en buigen ze hun kruinen, alsof ze soepel hun krullende haar voor hem in de nek gooien. Zoals verliefden in een medaillon een portret van hun geliefde bij zich dragen, zo koesterde Claude in zijn atelier de Vigna Madama. Omdat het tegenwoordig in The National Gallery in Londen hangt, staat het bekend als *Landscape with a*

Goatherd and Goats. Het is waarschijnlijk het enige schilderij van zijn hand dat hij permanent in zijn nabijheid hield, ook al wilde Giulio Rospigliosi, de latere paus Clementius IX en een van zijn beschermheren van het eerste uur, het voor een enorm bedrag van hem kopen. Hij schilderde het in de jaren dertig van de 17de eeuw, bijna vijfendertig jaar oud. Na jaren van oefening, bescheiden klusjes voor leermeesters en twijfels over eigen kunnen had zijn carrière als landschapschilder in die jaren eindelijk een vlucht genomen.

Hoe breng je een boom tot leven met verf of tekengerei, dat was een vraag die hem bezighield. Een bovenmatige hoeveelheid studies op papier bewijzen het. De draaiing van de bladeren, de textuur van de bast, de kronkelingen naar het licht of het meebuigen met de wind, ouderdom en jeugd, van eeuwenoude stammen tot frivool opspringend groen – het moest eruitzien als de natuur zelf, voor minder deed hij het niet.

Claude behoort tot het soort kunstenaars dat zichzelf een taak stelt en daarin vervolgens op zoek gaat naar de perfectie. Daar kun je een leven aan wijden, en in de 17de eeuw kon vijfendertig jaar al de duur van een mensenleven zijn. Ik stel me voor dat hij in het schilderij van de Vigna Madama – een herder die uitrust bij zijn geiten, luisterend in de frisse schaduw van een oude boom en jong struweel naar het aanhoudende klateren van een waterval – voor het eerst iets van die perfectie voelde. Niet vanwege het Arcadische tafereeltje, al zal hij tevreden zijn geweest over de lichtval op de naakte rug van de herder,

maar vanwege de rijkdom van het gebladerde dat het beeld van boven tot onder en van links naar rechts beheerst. Het was hem gelukt bomen op canvas te laten leven. Hij wilde er zijn hele leven (hij werd 82 jaar!) geen afstand van doen, omdat, zo noteert Filippo Baldinucci, een van zijn vroegste biografen, hij er voor het schilderen van bomen altijd op kon terugvallen. Het was zijn catalogus van gebladerte.

Dat klinkt als een alibi, alsof hij zich schaamde voor zijn koppigheid om het in zijn nabijheid te houden. Elk van zijn schilderijen had hij om die reden aan zijn atelier kunnen ketenen. Zou er meer hebben gespeeld? Was er iets met de Vigna Madama dat maakte dat hij zich juist aan dit schilderij hechtte? De zoetheid van herinneringen, de geheime vreugde die de aanblik van bomen hem kon brengen? Wordt het medaillon niet ook alleen geopend in de meest intieme uren van de dag?

Als de binnenzijde van een cirkel, zo lijkt de façade van de Villa Madama de bezoeker te willen omarmen. Bezoek kan zich niet meer welkom voelen. Letterlijker kan het deze ochtend niet, want de deuren staan wagenwijd open, maar er is niemand die me opwacht. Waar ik ook zoek, geen mens te bekennen, ook Cristina niet. Mijn ‘hallo’ galmt door de lege vertrekken. Ik had me voorgenomen hier het geluk van Claude te vinden, alsof ik hem elk moment zou kunnen tegenkomen. De vraag is alleen: waar?

Ik ontvlucht het verlaten huis en ga op zoek naar het park. Ik vind een smal paadje dat me naar de tuin en het park achter de villa voert. Met zijn patroon van symme-

trisch geknipte heggen en mathematisch geplaatste naaldbomen oogt het als het sobere restant van een Renaissancepark. Dit is niet waar ik op had gerekend. Waar zijn de bomen van Claude, die wilde ongrijpbaarheid van natuurlijke vormen, gekerfde basten, de uitzinnigheid van gebladerte? Ben ik weer in mijn eigen val gelopen, als altijd op zoek naar zaken die niet meer bestaan? Ik kijk vertwijfeld naar de aangeharkte borders. Nergens geboomte zoals in Claude’s schilderij van de Vigna Madama. Was *Goatherd* hier eigenlijk wel gesitueerd?

De bewijsvoering is dun. Kunsthistorici nemen aan dat *Goatherd* het schilderij is waarover Baldinucci in zijn biografische schets zegt dat het altijd in Claude’s atelier hing. Maar echt zeker kan niemand daarover zijn, want de beschrijving is summier. Toch vinden de meeste kunsthistorici het aannemelijk dat Claude *Goatherd* in zijn atelier schilderde en daarbij terugviel op zijn tekeningen van de Vigna Madama. Als bewijs wordt daarvoor een tekenblad met de studie van een boomstam opgevoerd dat nu in het British Museum ligt. Alsof Claude de discussie rond *Goatherd* voorvoelde heeft hij dat blad dubbel ondertekend:

*Claudio fecit
facto a Vigne madama*

Marcel Roethlisberger, die een *catalogue raisonné* van zowel Claude’s schilderijen als van zijn tekeningen samenstelde, koppelde als eerste het blad aan *Goatherd*. Daar had hij eigenlijk maar één argument

Claude Lorrain, *Pastorale scène in Vigna Madama*, 1662, collectie Teylers Museum

voor: zowel de meest prominente boom in het schilderij als die in de tekening is omzwachteld met klimop. Weliswaar in spiegelbeeld, maar als zo’n observatie eenmaal is gemaakt, is het moeilijk om er vanaf te komen. Kennis drukt een stempel, en in *Goatherd* staat voorgoed het stempel van ‘tekening 295’.

Wat ik dus op Monte Mario zoek zijn bomen omslingerd door klimop, vierhonderd jaar na dato, op basis van kunst-

historisch giswerk dat in gang is gezet door een onbetrouwbare biograaf.

Dit is precies waarom C., mijn geliefde, niet meer mee wil op dit soort expedities. Ik zoek naar fantomen, laat ze me fijntjes weten, niet alleen letterlijk te oud (welke boom overleeft vier eeuwen?), maar ook door weinig meer ondersteund dan spookfeiten. Op wat anders dan een teleurstelling kan dat uitdraaien?

Ik weet het, het lijkt een zinloze missie, vierhonderd jaar oude schilderijen en tekeningen gebruiken als de spiegel van Alice, een doorgang naar het wonderland van de geschiedenis, om daar het geheim van de kunstenaar te vinden. En toch ga ik steeds weer op pad, de wereld in, op zoek naar die poort naar het verleden.

Waarom heb ik niet genoeg aan de kunstwerken zelf? De suggestie dat *Goatherd* decennialang in Claude's atelier hing, heeft me keer op keer naar de National Gallery doen terugkeren. Maar een antwoord op het raadsel waarom juist dit schilderij altijd in zijn atelier hing heb ik er niet gevonden. Waarom zou dat niet te vinden zijn in de Vigna Madama zelf?

De *Vigna* was niet deze tuin en dit smalle park waar ik nu ongelukkig naar sta te kijken. Ik ben op de verkeerde plek, bedenk ik, misschien te dicht bij de villa. Ik moet mijn zoektocht vergroten, het zou immers dwaas zijn te denken dat Claude in deze aangelegde tuin is gaan tekenen. Al zijn tekeningen wijzen erop dat hij de natuur zelf wilde doorgronden, hij zocht naar een manier om het onverwachte en niet door mensenhand bepaalde te vangen. Ik kijk rond, is er iets dat ik heb gemist?

Ik speur langs de helling, de diepte van het dal in. De naaldbomen staan dicht op elkaar in een gelijkmatig, levenloos duister. Elk vergezicht ontbreekt, alsof er een muur is opgetrokken. Ik draai me om, misschien moet ik het hogerop zoeken.

Ik weet het, het lijkt een zinloze missie, vierhonderd jaar oude schilderijen en tekeningen gebruiken als de spiegel van Alice, een doorgang naar het wonderland van de geschiedenis, om daar het geheim van de kunstenaar te vinden.

Ver hoeft ik niet te gaan. Aan de rand van het park klimt de heuvel terrasgewijs omhoog. Zonlicht schimmert in mijn zonnebril, grillige boomstammen buigen als dreigende silhouetten over me heen. Een windvlaag jaagt een ritseling door het gebladerte. De bomen lijken te huiveren: ze zijn van onder tot boven omzwachteld met klimop. Hoe heeft me dit al die tijd kunnen ontgaan?

De sensatie is overweldigend. Ik ben in Claude's Vigna Madama. Op de smalle terrassen hebben de bomen vrij spel, ze groeien daar zoals het ze zelf goeddunkt. Maar het is niet het geboomte, noch de klimop die me in de vigna brengt. Het is het scherpe tegenlicht. Ik had eerder omhoog moeten kijken.

In een flits doorgrond ik wat Claude zocht. Het draait in zijn tekeningen niet om blaadjes of boomstammen of klimop. Het gaat Claude om de ervaring daarvan

in de weerschijn van zonlicht, het moment van hun kortstondige glans.

Claude wilde de veranderlijkheid van de natuur vastleggen. Niet die van eeuwen, jaren, seizoenen of dagen, maar het soort onbestendigheid dat niet langer duurt dan een seconde, of zelfs korter. De gewaardwording dat alles beweegt, hoe miniem ook. De immer durende fluistering van het gebladerte, tot leven gebracht door het grootste wonder van alles: de zon.

Dichter bij Claude's tekeningen ben ik nooit geweest, zelfs niet de keren dat ik ze in mijn handen hield. Nu pas staan ze me levendig voor ogen, omdat ik ze terugkrijg als mijn eigen ervaring. De zon tekent voor me, maar zonder de herinnering aan de tekenende hand van Claude zou het voor mij verborgen zijn gebleven. Ik ben door de spiegel van Alice gestapt. Wat ik daar zie, heb ik al vele malen gezien, maar nooit *ervaren*. Alleen in de ervaring bestaat iets echt, laat de tijd zich overwinnen, tellen de eeuwen niet en kan ik Claude de hand drukken.

Ik ga in het gras liggen, schuif mijn zonnebril omhoog en laat me door het zonlicht verblinden. Zou Claude dit hebben geweten, zou hij hebben beseft dat hij met zijn tekeningen niet iets van de natuur nam, maar er iets aan teruggaf? Dan is die uitzinnige viering van gebladerte in *Goatherd* niet zozeer een herinnering aan de Vigna Madama, maar de markering van het moment waarop hij beseftte wat zijn project eigenlijk inhield. Al die leerjaren, al die uren met zijn schetsboek op zijn schoot, turend naar de geringste verandering in licht en donker, raadselachtig

vertolkt door elk blaadje of de flinterdunne groeven in een stam, bleken ineens niet voor niets te zijn geweest. Tussen hem en de natuur was een onverbrekkelijk verbond gesmeed. Daarom was *Goatherd* zijn medaillon, hoe zou hij daar ooit afstand van hebben kunnen doen?

Ik ga rechtop zitten. De bult op mijn voorhoofd trekt, ik voel voorzichtig aan de zwellings. Ik zie het lachebekje van Cristina voor me. Zij heeft me dit uur geschonken op een dag dat het huis en het park verlaten zouden zijn. Ik kan me hier zo lang als ik wil in de blik van Claude verliezen. Zal ze ooit begrijpen wat ik hier heb gevonden? De poort naar het verleden staat op een kier, wie kan me nog tegenhouden hem verder te openen, ☺?

Peter Delpeut werkt momenteel aan een boek over Claude Lorrain. Het zal medio 2015 bij Atlas-Contact verschijnen.

In een flits doorgrond ik wat Claude zocht. Het draait in zijn tekeningen niet om blaadjes of boomstammen of klimop. Het gaat Claude om de ervaring daarvan in de weerschijn van zonlicht, het moment van hun kortstondige glans.

In the Vigna Madama

Peter Delpout

FEW IN THE NETHERLANDS are familiar with the name of the French landscape painter Claude Lorrain (1600-1682). Until recently, only the art historians among my museum-loving friends knew his name. In my mind, his name was linked to a curious eighteenth-century gadget, a small, convex black mirror known as the 'Claude Glass'. To learn more about it I had occasionally looked at his paintings on the internet, but I had never seen any of his drawings.

When Teylers invited me to visit an exhibition about Claude in the Louvre in April 2011, I knew virtually nothing about him. Fortunately I decided nonetheless to join the press trip, and in Paris I soon found myself in thrall to an *amour fou*, a love at first sight that has stayed with me ever since.

In September 2011 the exhibition came to the Netherlands. The unique collaboration between the Louvre and Teylers gave the museum on the River Spaarne the first ever retrospective exhibition of Claude's work in the Netherlands. Visitors descended on the museum in their droves, and suddenly the landscape painter was less obscure than before. For much of the art-loving public, including my own circle, the formidable collection of Claude's drawings that Teylers has had in its possession since 1790 was finally on the map.

As for myself, I had secret dreams of an enduring love. I wanted to know everything about Claude and see everything he had ever made. I embarked on a long series of wanderings around Europe, in search of his work and the places that went with it. One of them took me to the Vigna Madama in Rome, close to the Olympic Stadium.

As for myself, I had secret dreams of an enduring love. I wanted to know everything about Claude and see everything he had ever made. I embarked on a long series of wanderings around Europe, in search of his work and the places that went with it.

Navigating the relentless traffic of the Lungotevere, I am almost run down by a motorcyclist. The cars have stopped for me, but he has zoomed out from behind them and roars past me, a matter of centimetres, in a rush of wind. On reaching the safety of the pavement, while recovering from the fright, I walk straight into a lamppost. Everything goes black in front of my eyes and my glasses fall off, shattering on the ground. A clas-

sic slapstick scene, but I am not laughing. A swelling starts to form on my forehead.

Perhaps my mind was on Cristina Mastrangelo. She had ended her last e-mail with ‘Ciao ☺’. What might this jolly grin mean from the computer of the sedate Protocol Office? The Italian government hosts receptions for foreign guests in the Villa Madama. So Monte Mario, the green hill against which the Renaissance mansion nestles, is barricaded like a fortress. I had deployed all my most disarming English phrases to persuade Cristina to spend more than the allotted sixty minutes to look around the villa’s park. ‘One hour,’ she kept repeating sternly in her e-mails, but perhaps she felt guilty, since the date for my visit had been moved so frequently that I had almost given up hope of ever setting foot in the park.

Pressing a wet handkerchief against my forehead, I fish some prescription sunglasses out of my bag and bend down to assemble the broken bits of my spectacles. With my eyes concealed behind dark glasses, and above them a lump as if I have been in a brawl, I look like a gangster.

That is certainly what the guard at the electric gate thinks when I present myself.

‘You stay there,’ he snarls at me, pointing at a line I am not to cross. He leafs through my passport and glances at his papers. ‘Your appointment was for Monday.’

‘It was changed.’ I quickly dig the sunglasses into my hair. ‘Ask Cristina,’ I try, cautiously.

He disappears into his watchman’s hut. When he finally returns, with a look

of evident ill temper, it turns out, to my surprise, that I am to be admitted.

‘But where should I go?’ I ask.

He gestures with an airy wave of the hand. Look for yourself, somewhere up there. He has crossed me off his list of responsibilities. Cristina will be looking out for me, I decide, greeting me warmly with the physical version of her smiley.

The gate slides noiselessly shut, sealing me inside, amid the dry fir trees. Was this what I had been looking forward to all that time, what had driven me to keep struggling through the bureaucracy of the Italian Ministry of Foreign Affairs in that long exchange of emails – a dark wood adjoining an asphalted path? Would I be able to retrieve the atmosphere of Claude Lorrain’s drawings here?

It was almost four hundred years ago that Claude sought refuge from the hectic streets of Rome in the Vigna Madama, the park on the slopes of Monte Mario, to make his drawings. From the artists’ quarter in Via Margutta, he set out across the dusty Piazza del Popolo and passed through the city gates. Taking the old Roman road Via Flaminia, a straight line crossing what was then an empty plain, he ended up at the Ponte Molle, the bridge with its air of a little fortress that connects the two banks of the Tiber.

I had taken the same route early that morning, through the streets of Rome as they blared into wakefulness. Today, the plain is a completely built-up suburb. The robust Ponte Molle has been replaced by a low pedestrian-only bridge, the

Ponte Milvio. Other bridges have taken over the function of arterial roads.

In Claude’s day, travellers approaching Rome from the north knew that here, the long-awaited promise would finally be fulfilled: they would soon see the Colosseum, St Peter’s, or the Pantheon. But if you were a citizen of Rome, walking while the summer sun was high in the sky, and you arrived at the Ponte Molle with the city behind you, you would not be musing about classical buildings, but yearning for the coolness of the hills. The hilly landscape is still there today, albeit criss-crossed by highways and annexed by suburbs.

For the eye of the painter, in the seventeenth century, the area held out another promise: the sight of undulating fields with solitary trees, a meandering river vanishing into the receding horizon, and even further into the distance, barely discernible against the steel-blue sky, the crystal glitter of the Tiburtine Hills.

For the eye of the painter, in the seventeenth century, the area held out another promise: the sight of undulating fields with solitary trees, a meandering river vanishing into the receding horizon, and even further into the distance, barely discernible against the steel-blue sky, the crystal glitter of the Tiburtine Hills.

This is where the Monte Mario rose from the river valley, wreathed in foliage. The Farnese family owned a summer villa there. Painters would go out into the surrounding vineyard or *vigna* to draw views of the river and the Ponte Molle. Perhaps they also came to gaze at the distant mountains beyond Tivoli, preferably infused by the warm colours of the setting sun. Judging by the many trees that have been drawn here, it was also an attractive place to listen to the rustling of leaves.

As I ascend the hill in Claude’s footsteps, I see little that recalls his drawings. The sketches he made during his many walking trips around Rome always take you into the natural world, surrounded by trees, spinneys, brushwood. There is also a vista, of course, but this has to be conquered as a glimpse, as a world that unfolds *behind* the trees. Claude always wanted to *be* somewhere with his drawings. Trees were an essential part of this, they had indeed staged this experience.

Claude’s relationship with trees is like the chronicle of a passion. He looks at them in much the same way as fellow-artists gaze at the curves of the female figure. He follows their elegant twists, embraces them with ivy, and caresses them with shoots full of young leaves. He endows them with character, sometimes stern or animated, but above all seductive. He loves the light on their skin, the sun setting their trunks aflame, the leaves resisting the merciless afternoon light, or playing with it, flashing little sparks like beguiling smiles. Sometimes he has the wind driving through their

tops and bending their crowns, as if they are tossing back their curly hair in their necks to please him.

Like someone who keeps a locket with a portrait of his lover with him at all times, Claude cherished the *Vigna Madama* in his studio. Today the painting hangs in the National Gallery in London, and is known as *Landscape with a Goatherd and Goats*. It is probably the only one of his paintings that he kept with him all his life, turning down the huge sum of money that Giulio Rospigliosi, the later Pope Clement IX and one of his earliest patrons, offered him for it. He painted it in the early 1630s, at almost thirty-five years of age. After years of practice, executing small assignments for teachers and assailed by doubts as to his abilities, this was the period in which his career as a landscape painter had finally soared to success.

How do you bring a tree to life with paint or drawing implements? This was one of the questions that absorbed him, as evidenced by an enormous number of studies on paper. The rotation of leaves, the texture of bark, the twisting towards the light or bending with the wind, old age and youth, from centuries-old trunks to the frivolous sprouting of green shoots – it had to look like nature itself; he would not settle for anything less.

Claude was the kind of artist who defined a task for himself and then set about carrying it out to perfection. You can devote an entire life to that, and in the seventeenth century, thirty-five years might well be the span of a human life. I imagine that in the painting of the *Vigna Madama* – a goatherd

resting with his goats in the cool shade of an old tree and young shrubs, listening to the continuous rushing sounds of a waterfall – he felt the first pre-sentiment of that perfection. Not because of the Arcadian scene, although he must surely have felt a sense of satisfaction in the play of light on the goatherd's bare back, but because of the rich profusion of foliage that dominates the image from top to bottom and from left to right. He had succeeded in bringing trees to life on canvas. He kept the painting with him throughout his long life (he lived to eighty-two) so that he could always use it, according to Filippo Baldinucci, one of his earliest biographers, when painting trees. It was his catalogue of foliage.

That sounds like an excuse, as if he was ashamed of his determination to keep the painting close at hand. He might have chained any one of his paintings to his studio for that reason. Might something else have been going on here? Was there something about the *Vigna Madama* in particular that intensified his attachment to it? The sweetness of memories, the private joy that the sight of trees could bring him? Locketts, too, are opened up only in the most intimate hours of the day.

Like the inside of a circle – that is how the façade of the Villa Madama seems to want to embrace the visitor. The welcome could scarcely feel more emphatic – the doors are literally wide open to receive me this morning. Yet there is no one there waiting for me. I look this way and that, but Cristina is not there; in fact there's not a soul in the empty halls, where my

'hello!' echoes back at me. I had planned to discover Claude's happiness here, and fully expect to meet him at any moment. But where?

I flee from the empty house and go in search of the park. I find a narrow path that leads to the garden and the park behind the villa. With its pattern of symmetrically pruned hedges and fir trees arranged with geometrical precision, it looks like the sober remnant of a Renaissance park. This is not what I'd had in mind. Where are Claude's trees? Where is that wild intangibility of natural shapes, carved bark, the frenzy of foliage? Have I walked into one of my own traps again, always going in search of things that no longer exist? I stare in despair at the neatly-raked borders. Not a sign of trees like those in Claude's painting of the *Vigna Madama*. Was the *Goatherd* actually painted in this setting at all?

The evidence is pretty thin. Art historians assume that *Goatherd* is the painting that Baldinucci refers to in his biographical sketch as the one that always hung in Claude's studio. But no one can be entirely sure, since the description is perfunctory. Even so, most art historians think it is a fair assumption that Claude painted *Goatherd* in his studio and used his drawings of the *Vigna Madama* as examples. In evidence they cite a drawing, the study of a tree trunk, which is now in the British Museum. As if Claude had a presentiment about the debate that might arise about *Goatherd*, he signed that drawing emphatically:

*Claudio fecit
facto a Vigne madama*

Claude Lorrain, *Landscape with goatherd and goats*, 1636, collection National Gallery London

Marcel Roethlisberger, who has compiled an impressive *catalogue raisonné* of Claude's drawings as well as his paintings, was the first to link this drawing to *Goatherd*. In truth he had just one argument for doing so: the most prominent tree in both painting and drawing is swaddled in ivy. In reverse image, it is true, but once a connection like that has been made, it is hard to shake off. Knowledge places a stamp on things, and *Goatherd* has been stamped indelibly with the mark 'drawing 295'.

So what I am looking for on Monte Mario is ivy-entwined trees, four hundred years later, on the basis of art-historical guesswork that was triggered by an unreliable biographer.

That is precisely why C., my other half, is no longer willing to accompany me on expeditions of this kind. I'm searching for phantoms, she points out bluntly, not only literally too old (how many trees survive for four hundred years?), but also on the basis of spectral facts. How could this end in anything other than disappointment?

I know, it seems like a pointless mission, using four centuries-old paintings and drawings like Alice's looking-glass, a passage leading to the wonderland of history, to find the artist's secret. Even so, I constantly embark on quests for that gateway into the past.

Why do I not derive enough satisfaction from looking at the works of art themselves? The suggestion that *Goatherd* hung in Claude's studio for decades has sent me back to the National Gallery time and again. But I still have not found an answer to the question of why this particular painting always hung in his studio. Why should I not find that answer by visiting the Vigna Madama itself?

The *Vigna* was not this garden and this narrow park that I find myself taking in with a despondent gaze. I'm in the wrong place, it suddenly occurs to me, too close to the villa, perhaps. I need to expand my search; after all, the idea that Claude would have taken up his post to draw this landscaped garden is utterly foolish.

All his drawings reflect a desire to fathom nature itself; he searched for a way of capturing the unexpected, what had not been fashioned by human hands.

I look around; have I missed something? I peer down the slopes into the depths of the valley. The fir trees are close together in an even, lifeless dark mass. There is no vista at all, as if a wall has been erected in front of me. I turn round; perhaps I need a higher vantage point.

I know, it seems like a pointless mission, using four centuries-old paintings and drawings like Alice's looking-glass, a passage leading to the wonderland of history, to find the artist's secret.

I do not have to go far. On the outskirts of the park the hill rises in tiered terraces. The sunlight dazzles me, even through my sunglasses, capricious tree trunks bend over me in dark, menacing shapes. A gust of wind chases a rustle through the foliage. The trees shudder: they are swathed in ivy from top to bottom. Why did it take me so long to notice?

The sensation is overwhelming. I'm at Claude's Vigna Madama. On the narrow terraces the trees have free play; they can grow there just as they please. But it's neither the trees nor the ivy that transports me to the *vigna*. It's the sharp backlighting. I should have looked up earlier.

In a flash I comprehend what Claude was looking for. His drawings are not about

leaves or tree trunks or ivy. Claude's concern is with the way these are experienced in the reflected sunlight, the moment of their fleeting shimmer.

Claude sought to capture the mutability of nature. Not that of centuries, years, seasons or days, but the kind of volatility that lasts no longer than a second, or even less. The perception that everything is in constant motion, however infinitesimally. The eternal rustle of the foliage, brought to life by the biggest miracle of all: the sun.

I have never been closer to Claude's drawings than now, not even when I was holding them in my hand. Only now do I see them in all their vividness before my eyes, because I am seeing them through the medium of my own experience. The sun is drawing for me, but without the memory of Claude's drawing hand it would have been forever hidden from me. I've passed through Alice's looking glass. What I see there, I've seen many times before, but never *experienced*. It is only in experience that something really exists, that time allows itself to be conquered, that the centuries fall away and I can feel the firm pressure of Claude's cordial hand.

I lie down in the grass, slide my sunglasses up and allow the sunlight to blind me. Did Claude know, did he realise that with his drawings he was not taking something away from nature but giving something back to it? If so, the frenzied celebration of foliage in *Goatherd* is not so much a memory of the Vigna Madama, but the demarcation of the moment at which he realised the true significance of his project. All those years of study, all those hours sitting

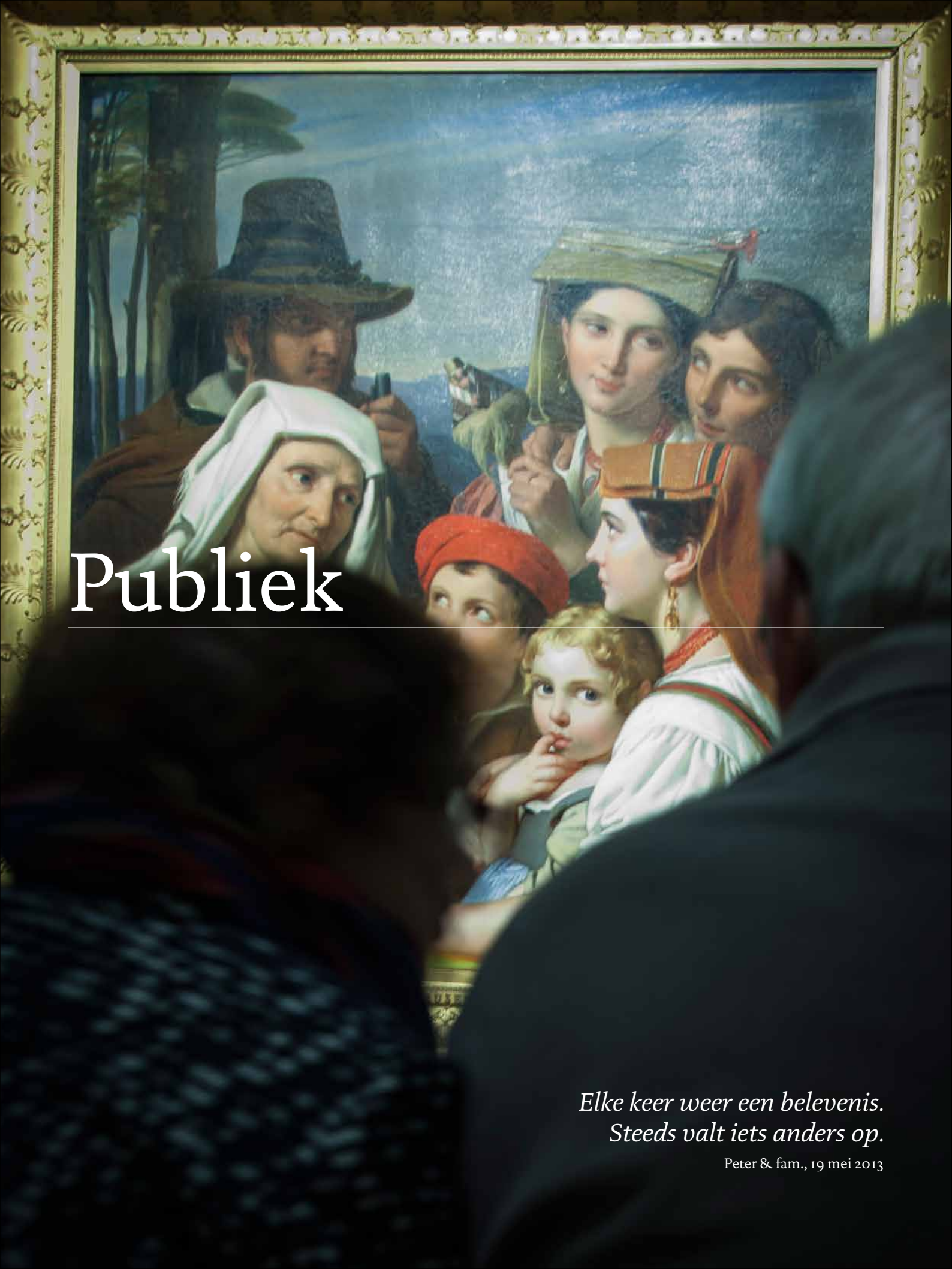
with his sketchbook on his lap, peering to catch the minutest change in light and dark, enigmatically expressed through each small leaf or the paper-thin grooves in a trunk, suddenly proved their worth. Between Claude and nature, an indissoluble bond had been forged. That was why *Goatherd* was his locket; how could he ever have relinquished it?

I sit up straight. The bump on my forehead is throbbing, I reach up and cautiously feel the contours of the swelling. I see Cristina's jolly grin in front of my eyes. She has presented me with the gift of this hour on a day on which the house and the park would be empty. I can lose myself here in Claude's gaze as long as I want. Will she ever understand what I have found here? The door leading to the past is ajar; who can stop me opening it up wider, ☺?

Peter Delpout is currently working on a book about Claude Lorrain. It will be published by Atlas-Contact in mid-2015.

In a flash I comprehend what Claude was looking for. His drawings are not about leaves or tree trunks or ivy. Claude's concern is with the way these are experienced in the reflected sunlight, the moment of their fleeting shimmer.

Publiek

*Elke keer weer een belevenis.
Steeds valt iets anders op.*

Peter & fam., 19 mei 2013

Tentoonstellingen

19 januari t/m 5 mei

Rozen van Redouté

De sierlijke rozen, spectaculaire lelies en andere prachtige bloemen en planten die Pierre-Joseph Redouté (1759-1840) tekende en schilderde, zijn onovertroffen in hun artistieke schoonheid en wetenschappelijke precisie. Niet voor niets ontving hij officiële benoemingen van koningin Marie-Antoinette en keizerin Joséphine Bonaparte, en gaf hij privélessen botanisch tekenen aan de familie van koning Louis-Philippe. In deze eerste Nederlandse overzichtstentoonstelling van de 'Rembrandt van de rozen' waren onder meer de schitterende bloemaquarellen te zien die hij maakte voor keizerin Joséphine. Veel van zijn prachtige bloemtekeningen werden gereproduceerd in kostbare boekwerken. In de tentoonstelling waren deze topstukken te bewonderen, in de kleurrijkste uitvoeringen en op het grootste formaat.

*Liefdesverklaring
aan het plantenrijk.*

Wilma Klaver, Haarlems Dagblad, 26 januari 2013

*Het is mooi dat Teylers door
deze tentoonstelling zowel
de botanische rage van die
tijd als het kunstenaarschap
van Redouté tot leven wekt.*

Sandra Kooke, Trouw, 21 januari 2013

Voor *Rozen van Redouté* kon Teylers voor een groot deel putten uit de eigen collectie; als eigentijds kenniscentrum kocht het museum vanaf de opening in 1784 alle belangrijke boeken op het terrein van de botanische kunst, waaronder een aantal van de mooiste werken van Redouté. Daarnaast waren prachtige bruiklenen te zien uit Frankrijk en Engeland.

Bij de tentoonstelling verscheen een rijk geïllustreerde catalogus.

Aantal bezoekers	38.755
Waarderingcijfer	7.4
Aantal objecten	103
Aantal bruiklenen	88

25 mei t/m 15 september

Een Zee vol meerminnen

In de zomer organiseerde Teylers de eerste Nederlandse tentoonstelling over de zeemeermin in samenwerking met gastconservator Paul Faber. Voor jong en oud werd zij op verrassende wijze tot leven gewekt, van schilderijen tot affiches, van beelden tot opgezette dieren, van 'heuse' zeemeermin-skeletten tot sprookjesachtige films en games. De zeemeermin was te zien als het Groene Zeewijf, de Sirene, Mami Wata, de Kleine Zeemeermin en nog veel meer. De sterke verhalen over dit verleidelijke wezen, half vrouw half vis, werden levendig verbeeld.

Al vroeg komen meerminnen voor in overleveringen en boeken met beschrijvingen van de wereld en de natuur. De toon van de teksten wordt door de eeuwen heen steeds kritischer. Deze ontwikkeling van bijgeloof en zeemannsverhalen naar serieuze wetenschap werd onder meer getoond aan de hand van prachtige historische boeken, waaronder een aantal uit de

collectie van Teylers Museum.

Bij de tentoonstelling verscheen een rijk geïllustreerd boek.

De tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door de J.C. Ruigrok Stichting.

Aantal bezoekers	31.812
Waarderingscijfer	7.7
Aantal objecten	98
Aantal bruiklenen	76

Prachtige vitrinekasten, zeldzaam mooie inhoud! De zeemeerminnen hebben ons hart gestolen.

Tineke, Vera, Annelies, Leiderdorp, 3 augustus 2013

*Ek het nog nooit soveel mooi
fossiele gesien wat so mooi bewaar is nie.
Ongelooflik. Ek is mal oor al die munte en
die mooi Rembrandt 'ets-skilderij'.
Hou so vol.*

Bedankt uit Zuid-Afrika, Herna, 3 december 2013

*Hier word je stil van:
zoveel moois
van Rembrandt!*

Christien van der Minne, 2 oktober 2013

28 september 2013 t/m 19 januari 2014

De 100 mooiste Rembrandts

Geen enkele kunstenaar is wereldwijd zo beroemd en geliefd als Rembrandt. Dat is niet altijd zo geweest. Hoort hij in zijn eigen tijd tot de belangrijkste meesters, na zijn dood wordt hij vaak verguisd om zijn losse toets. In de 19de eeuw slaat het beeld om en wordt zijn impressionistische stijl juist bewonderd. Hij wordt verheerlijkt als het grootste Nederlandse genie en wordt letterlijk en figuurlijk op een voetstuk gezet. Over deze veranderende smaak ging de tentoonstelling.

Teylers Museum bezit bijna al Rembrandts etsen en een aantal fraaie tekeningen. De 100 mooiste werken werden voor de gelegenheid uit de depots gehaald. De beroemde zelfportretten, ontroerende Bijbelvoorstellingen, liefdevolle portretten van zijn Saskia, pikante scènes en dramatische landschappen waren voor even weer in het echt te bewonderen. Bijzonder was dat het publiek de tentoonstelling had samen-

gesteld, door online zijn favoriete Rembrandts aan te wijzen en te voorzien van persoonlijke associaties.

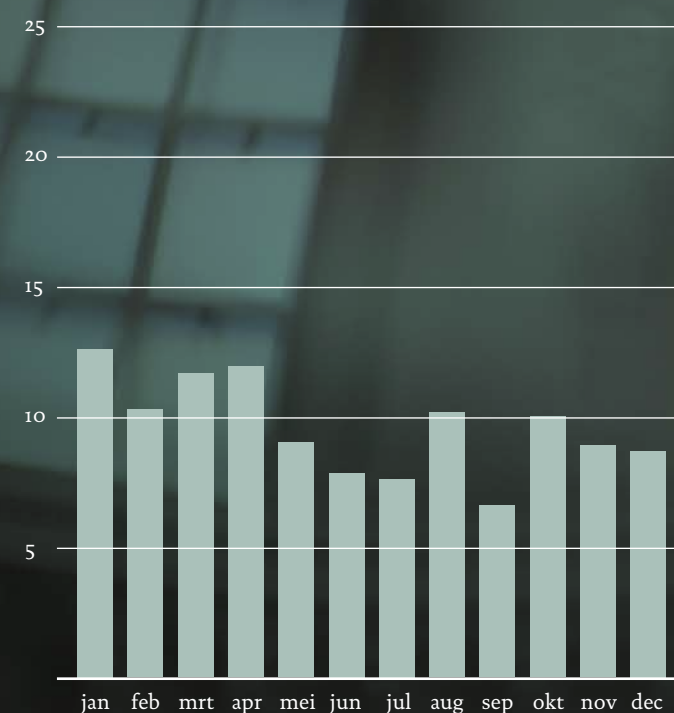
Om Rembrandts prachtige werk het best tot zijn recht te laten komen had Teylers Museum nieuwe lijsten nodig, met een passende historische uitstraling en volgens de modernste beveiligingseisen. Dankzij steun van particulieren, bedrijven en Teylers Vrienden konden de lijsten aangeschaft worden.

Ter voorbereiding en verdieping van de tentoonstelling had kunsthistoricus Michiel Kersten een digitale publicatie gemaakt over Rembrandt de etser.

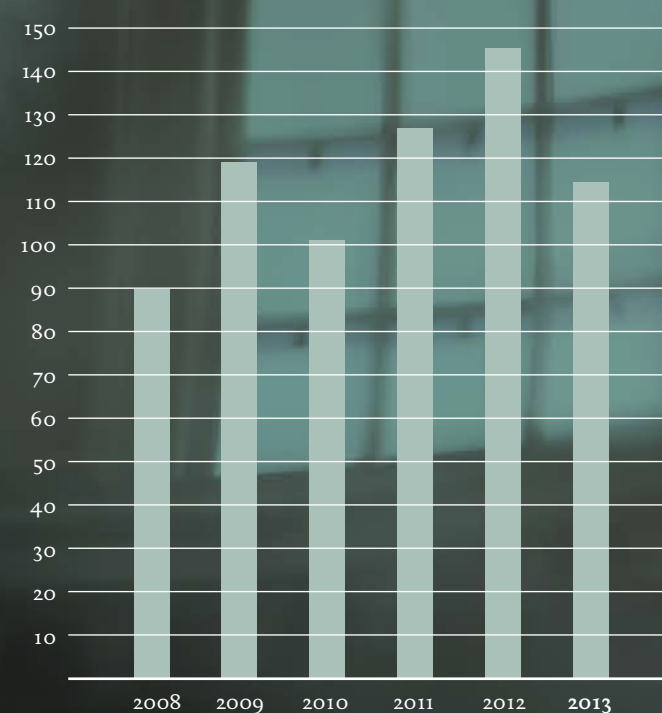
Aantal bezoekers	35.078
Waarderingscijfer	8
Aantal objecten	120
Aantal bruiklenen	3

Bezoekcijfers

Bezoekers per maand in 2013 (x1000)

Bezoekers per jaar vanaf 2008 (x1000)

In 2013 bezochten 115.334 mensen Teylers Museum. Het publiek waardeerde het museum als geheel met een 8. In dagbladen en tijdschriften verschenen artikelen over het museum en de tentoonstellingen met een advertentiewaarde van in totaal 2.191.959 euro. Dat is 42% meer dan het voorgaande jaar. De stijging is te danken aan extra artikelen over het museum als geheel en de succesvolle kleinere tentoonstellingen.

Bezoekers educatie en publieksactiviteiten

BEZOEKERS	2013	2012
Educatie		
Basisschoolleerlingen	2.215	2.709
Kinderen 6-12 jaar Kunst & Vliegwerk regulier en verjaarspartijtjes	341	429
Kinderen 6-12 jaar vakantieworkshops	1233	1.071
Kinderen 6-12 jaar educatieve speurtochten	5.073	3.861
Leerlingen voortgezet onderwijs	2.164	3.184
Studenten hoger onderwijs en volwasseneneducatie	1.255	1.401
Totaal	12.517	12.730
Overige activiteiten		
Lezingen, inleidingen, evenementen	2.733	2.614
Bezoekers Museumweekend	1.830	2.373
Bezoekers in groepsverband voor diverse rondleidingen	3.332	5.820
Totaal	7.895	10.807
Totaal bezoekers educatie / publieksactiviteiten	20.412	23.537

Ik vond het een heel mooi musea, en heb erg genoten en vond het ook heel leerzaam. Ik had alle vragen goed bij de speurtocht en ben er heel trots op. Ik raad het erg aan.

Tessa, 9 jaar, 21 april 2013

Educatie in 2013: op koers naar meer

Na het topjaar 2012 met de drukbezochte tentoonstelling *Rafaël* laten de educatieve cijfers voor 2013 een ‘normaler’ beeld zien. Ten opzichte van 2011 is op vrijwel alle fronten vooruitgang geboekt en ligt er een goede basis om de komende jaren scholen en bezoekers educatief gezien nog beter van dienst te zijn.

Basisscholen

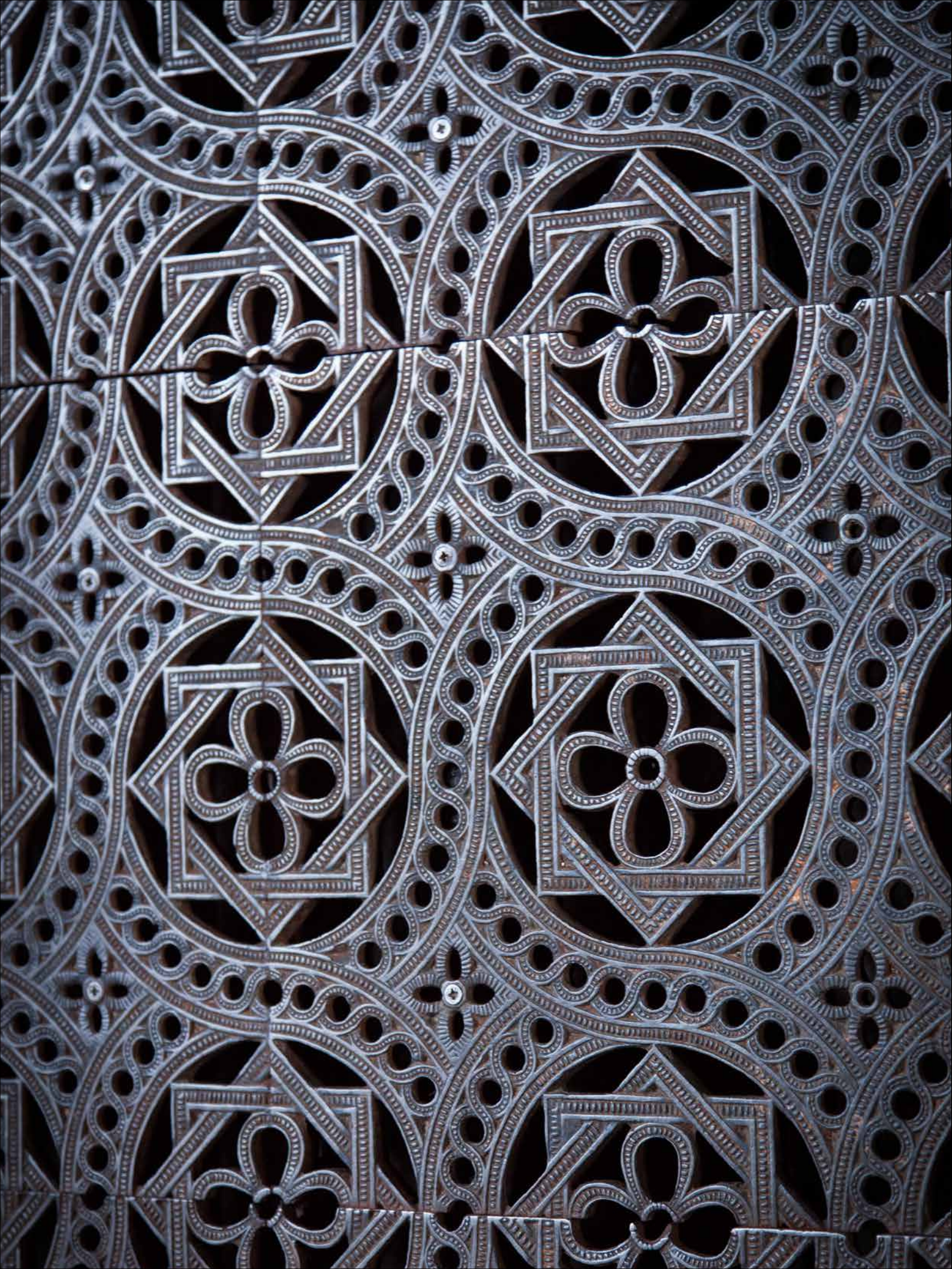
Om het onderwijsaanbod doorlopend te verbeteren zijn in 2013 belangrijke stappen gezet, zoals het nog beter presenteren van het onderwijsaanbod en het meer vraaggericht met scholen samen nieuwe programma’s ontwikkelen. Met betrokken partijen in de regio wordt gewerkt aan een standaardevaluatie van alle programma’s. De intensivering van de educatieve samenwerking met het Frans Hals Museum is ook een belangrijk onderdeel van dit pakket; het streven is waar mogelijk samen op te trekken om het aanbod onder de aandacht van meer scholen te brengen, ook buiten de regio Haarlem. De overdracht van het Kunstmenu van de gemeente Haarlem aan cultuurcentrum Hart met ingang van schooljaar 2013-2014 draagt hopelijk bij aan een structureel doorzettende groei van het aantal basisschoolleerlingen uit de directe omgeving. Een bijzonder hoogtepunt was de samenwerking met 9 basisscholen, waarvan bijna 1.000 leerlingen tegeltjes hebben ontworpen voor de tentoonstelling *Een Zee vol meerminnen*. Een van de deelnemende klassen is met dit succesvolle project *Museumklas van het Jaar* geworden. De forse stijging van het aantal educatieve speurtochten is aan het succes van dezelfde tentoonstelling toe te schrijven. Onder basisscholen is een onderzoek verricht om een benchmark te creëren.

Voortgezet onderwijs

Het voortgezet onderwijs wist in 2012 de weg naar de schoolprogramma’s bij *Rafaël* goed te vinden. In 2013 gold dat in mindere mate voor de goed gewaardeerde etsworkshops bij de tentoonstelling *De 100 mooiste Rembrandts*. Belangrijk wapenfeit was de voltooiing van het nieuwe programma voor 3 vmbo, the *Wow-factor*. Dit succesvolle programma is samen met vmbo-docenten van scholen uit de regio ontwikkeld en sluit direct aan bij de leerdoelen. In het najaar is het samenwerkingsproject met het Technasium van het Ichthus College in Driehuis opnieuw geactiveerd; leerlingen uit 4 havo/vwo hebben een multimediatour gemaakt voor smartphones, waarbij ze connecties zoeken met de moderne opvolgers van de oude instrumenten. Er is een grootschalig onderzoek gehouden naar de waardering voor en de bekendheid met diverse programma’s.

Overige publieksactiviteiten

De overige educatieve activiteiten bestonden uit een breed aanbod van lezingen, waaronder de interviewreeks *Teylers Ontmoet*, inleidingen bij tentoonstellingen, rondleidingen en diverse evenementen. De familietentoonstelling *Een Zee vol meerminnen* sprong er uit: elke zondag van de zomervakantie bruiste het museum van de zeemeerminactiviteiten. De *Campaign for drawing* (een initiatief om mensen door middel van diverse tekenoefeningen beter naar kunst te laten kijken) lijkt zich nu als traditie te hebben gevestigd. Vooral het feit dat alle leeftijden tegelijk kunnen deelnemen aan de activiteiten zorgde voor groot enthousiasme en veel creativiteit. Ook de etsworkshops in het Educatief Paviljoen werden goed bezocht.

Digitale bezoekers

WEBSITE <i>www.teylersmuseum.nl</i>	2013	2012
Bezoeken	273.456	312.626
Unieke bezoekers	198.473	219.541
Paginaweergaves	1.013.338	1.238.997
Pagina's per bezoek	3,71	3,96
Gem. bezoekduur	00:02:20	00:02:37
Nieuwe bezoeken	66,91%	67,44%

TEYLER NET (BLOG)	2013	2012
Bezoeken	12.000	17.125
Unieke bezoekers	8.688	11.968
Paginaweergaves	41.352	46.944
Pagina's per bezoek	3,58	2,73
Gem. bezoekduur	00:01:45	00:02:07
Nieuwe bezoeken	70,74%	46,66%

TWITTER	2013	2012
Followers	6.617	4.842
Tweets	4.377	3.564

FACEBOOK	2013	2012
Nieuwe vind-ik-leuks	1739	730
Totaal vind-ik-leuks	2.905	1.161

Websites Teylers Museum
www.teylersmuseum.nl
http://instrumenten.teylersmuseum.nl
Het Fysisch Kabinet van Teylers Museum gedigitaliseerd met een beeldbank van meer dan 750 instrumenten.
www.teylersuniversum.nl Digitale constructie van de dwarsverbanden tussen de collecties, de hoofdrolspelers, het gebouw en de bezoekers van Teylers Museum.

www.circusmuseum.nl Beeldbank met posters, foto's en prenten uit de verzameling van Jaap Best, één van de grootste online circuscollecties ter wereld, in beheer bij Teylers Museum.

www.teylersrembrandt.nl In het kader van de tentoonstelling *De 100 mooiste Rembrandts* van 28 september 2013 t/m 19 januari 2014. De collectie tekeningen en etsen van Rembrandt is hier online te bekijken.

www.rafael2012.nl In het kader van de tentoonstelling *Rafaël* van 28 september 2012 t/m 6 januari 2013

www.claudelorrain.nl In het kader van de tentoonstelling *Claude Lorrain* van 29 september 2011 t/m 8 januari 2012

www.vogelsxxl.nl In het kader van de tentoonstelling *Vogels van formaat. Het meesterwerk van Audubon* van 3 november 2007 t/m 20 januari 2008

www.michelangelo.nl In het kader van de tentoonstelling *Michelangelo* van 6 oktober 2005 t/m 8 januari 2006

www.piercingplek.nl In het kader van de tentoonstelling *Piercing, de versierde mens II* van 22 februari t/m 1 juni 2003

@TEYLERS Jullie ook weer bedankt voor de gastvrijheid. De Hofker-tentoonstelling is fantastisch!

@Kimindepen, Twitter, 18 december 2013

2013 in beeld

Januari

- Zondag 6 januari was de laatste dag van *Rafaël*, de drukbezochte tentoonstelling die in de eerste week van 2013 nog 7178 bezoekers heeft getrokken.
- Op 11 januari werd uit de deelnemerslijst van de stemming *Rafaël Ontrafeld* de winnaar getrokken van de geheel verzorgde reis door Labrys Reizen voor 2 personen naar het land van Rafaël. De gelukkige winnaars meneer en mevrouw Groot uit Zaan-dam zijn in maart afgereisd naar Italië.
- Van 15 januari t/m 23 juni was de tentoonstelling *Kleren maken de mens. Klederdrachten in kostuum-boeken* te zien in het Boekenkabinet. Volkenkundige boeken uit de 18de en 19de eeuw toonden uiteenlopende soorten klederdracht, van dierenhuid tot met juwelen bestikte stoffen, van uiterst eenvoudig tot uitbundig.

- De Penningvitruine toonde van 16 januari t/m 8 september *Alledaagse Sprookjes. Fabels en legenden op munten en penningen*.
- Op 16 januari werd een nieuwe Koffiehoek geopend in Teylers Winkel.
- Op 18 januari werd in Teylers Museum de samenwerkingsovereenkomst met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) ondertekend. De RCE heeft 200.000 euro subsidie gereserveerd voor onderzoek en publiciteit in verband met de plaatsing op de Voorlopige Lijst Werelderfgoed.

- De tentoonstelling *Rozen van Redouté* werd op 19 januari feestelijk geopend met bijdragen van Reinildis van Ditzhuyzen, historica en royaltydeskundige, en Hans van Hage, rozenkweker.
- Op 27 januari vond de eerste Winterlezing van Teylers Stichting van dit jaar plaats, met de titel *De verrassende fundamentele natuurkunde van gewone materialen als zand, schuim en maizena*, door Wim van Saarloos, hoogleraar Theoretische Natuurkunde en directeur van de Stichting Fundamenteel Onderzoek der Materie.

Wat prachtig dat ik het bestaan van dit museum aan mijn zoon kan doorgeven en aan mijn kleinkinderen.

Hanneke Wessels, Hoek van Holland, 31 januari 2013

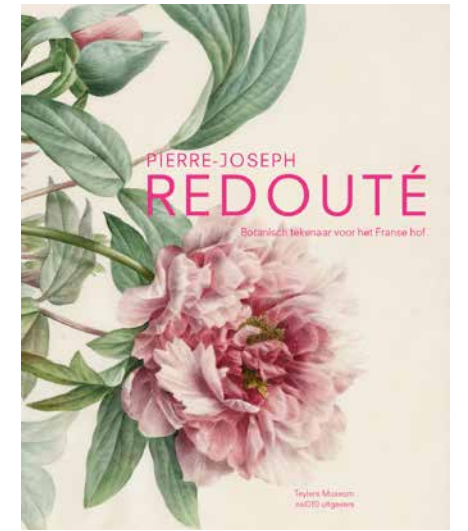
Februari

- Op 31 januari lanceerde ErfgoedEducatie Haarlem, een samenwerkingsverband tussen alle erfgoedinstellingen in Haarlem, het nieuwe erfgoed-project 'Stappen in de stad'. Het belangrijkste onderdeel van dit project is een educatieve app die leerlingen uitdaagt om in de stad op zoek te gaan naar de waarheid achter drie Haarlemse legendes.
- De website *www.teylers-rembrandt.nl* werd op 31 januari gelanceerd. Op deze site kon het publiek op zijn of haar mooiste Rembrandt stemmen voor de grote najaarstentoonstelling en een donatie geven voor de nieuwe lijsten voor de etsen en tekeningen van Rembrandt.

- Op 5 februari opende Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet der Nederlanden onder grote belangstelling de tentoonstelling *Hollandse Meesters uit New York. De collectie Clement C. Moore* in Teylers Museum. De tentoonstelling kwam tot stand mede dankzij steun van The Netherlands-America Foundation en de Indian Point Foundation. Werk van grote meesters als Hendrick Avercamp, Abraham Bloemaert, Adriaen van Ostade en Rembrandt was voor even terug in Nederland.
- Het jaarlijkse Goed Geld Gala van de BankGiro Loterij vond op 5 februari plaats. Op deze bijeenkomst werd bekendgemaakt dat Teylers Museum opnieuw een bedrag van 200.000 euro ontving

Erg boeiend ná lezen van de catalogus Redouté nogmaals al die pracht te zien.

Claas Trautwein, 14 februari 2013

- ten behoeve van de collecties en vaste presentatie. Een deel van het geld wordt gebruikt voor de restauratie van de Eerste en Tweede Schilderijenzaal.
- In samenwerking met boekhandel Athenaeum vond op 10 februari de eerste *Teylers Ontmoet* van 2013 plaats na een succesvolle eerste editie in 2012. Conservator Terry van Druten werd geïnterviewd over *Pierre-Joseph Redouté*, Marga Cousël over *Wanhoopt nooit aan vooruitgang. Brieven aan Jac. P. Thijssen (1865-1945)* en Roelof van Gelder over *Naar het Aards Paradijs*.

< Na alle vooronderzoeken werd *in het voorjaar van 2013* gestart met de funderingswerkzaamheden. De panden zijn volledig leeg gemaakt en alle historische onderdelen zijn zorgvuldig opgeslagen. Voorts werden de panden volledig gestript, dat wil zeggen ontdaan van alle moderne, niet monumentale toevoegingen, zodat de authentieke 18de-eeuwse elementen weer geheel zichtbaar worden. Ondertussen is door een aantal specialisten onderzoek gedaan naar de historische houten vloeren, tapijten, meubels en objecten.

Teylers Fundatiehuis, Kasteleinswoning en Laboratorium

Teylers museum is bezig met een groot-schalig restauratieproject van het Fundatiehuis (het woonhuis van Pieter Teyler), de Kasteleinswoning aan de Damstraat, en het Laboratorium dat gesitueerd is tussen het openbaar toegankelijke museum en de genoemde woningen. Deze ruimten vallen allemaal onder een groot Masterplan dat als doel heeft om zo veel mogelijk historische ruimten uit het monumentale complex voor het publiek toegankelijk te maken.

Het jaar 2013 stond in het teken van de eerste projectfase: het funderingsherstel van deze drie bouwdelen. De totale kosten voor deze eerste fase worden geraamd op € 1,5 miljoen. De BankGiro Loterij en een aantal andere fondsen hebben dat project vanaf het begin royaal ondersteund.

< Het bouwkundig onderzoek van de fundering van het Laboratorium bracht een immens betonnen funderingsblok aan het licht. Op die plek in het laboratorium stond een tafel waar professor Lorentz precieze, trillingvrije natuurkundige proeven kon doen. Dit is een fantastische toevoeging aan de roemrijke geschiedenis van Teylers Laboratorium. Zelfs Einstein moet, toen hij op bezoek was bij Lorentz, daar gestaan hebben. Daarom is besloten om na het funderingsherstel van het gehele complex het Lab als eerste ruimte toegankelijk te maken voor het publiek.

Prachtige aquarellen van Redouté. Zo fijntjes en zo gedetailleerd. Ik vond zijn groenen ook zo bijzonder.

C.G. van der Kroef, Haarlem, 26 maart 2013

Maart

- In het kader van de tentoonstelling *Rozen van Redouté* konden kinderen op **19 februari** de Kunst & Vliegwerk workshop *Rozen voor smulpapen* volgen waarin ze leerden om rozen van marsepein te maken.
- In de Voorjaarsvakantie van **19 t/m 22 februari** opende het Lab zijn deuren voor jonge onderzoekers.
- In de Winterlezing *Theologen kijken naar kunst* op zondag **24 februari** besprak prof. dr. Marcel Barnard wat theologen zien als zij naar kunst kijken en hoe deze blik verschilt van kunsthistorici.

- Op **2, 5 en 8 maart** gaf botanisch kunstenaar Anita Walsmit Sachs, die onder andere voor het Florilegium van Prins Charles tekende, 6 workshops botanisch tekenen. De workshops waren binnen 3 dagen volgeboekt.
- Nieuwe Vrienden konden op **5 maart** kennismaken met het Vriendenbestuur en medewerkers van het museum en genoten van een exclusieve rondleiding over de tentoonstelling *Rozen van Redouté*.
- Twee reusachtige doorgesneden amethystgeodes die voor de tentoonstelling *Naar de Top. Expeditie Mont Blanc* in 2012 in bruikleen waren ontvangen werden op **7 maart** aan het museum geschonken door de firma Ladonna uit

Almere en aansluitend geplaatst in het museum.

- De drukbezochte officiële opening van de Haarlemse Lente vond op vrijdagmiddag **8 maart** plaats in de Geheerzaal met een panel-discussie met Marieke Sanders, Xander Karskens en Jan Willem Schrofer onder leiding van Merel Bem. Kunstenaarsinitiatief *Horizonverticaal* presenteerde in dat weekend een installatie in de historische Voorzaal die aansloot bij de tentoonstelling *Rozen van Redouté*.

Een historische sensatie!

Amélie & Rianne, 3 april 2013

April

- Een zeer succesvolle editie van Teylers Ontmoet vond plaats op **10 maart** met een overvolle Geheerzaal vol enthousiaste vogelaars met opschrijfboekjes. Hoogleraar geologie Peter Westbroek werd geïnterviewd over zijn publicatie *De Ontdekking van de aarde*, en ornitholoog Tim Birkhead sprak bevlogen over *De Zintuigen van Vogels*.

- Ter gelegenheid van *Rozen van Redouté* was door Leo den Dulk in samenwerking met Teylers de lezingenreeks *Van Dioskorides tot Redouté. De geschiedenis van de botanische illustratie* samengesteld. Op zes woensdagmiddagen volgden enthousiaste deelnemers lezingen in de Geheerzaal, met bezoeken aan de tentoonstelling en de bibliotheek en een kwekerij met historische bolgewassen.

- Van **2 april t/m 7 juni** vond de eerste fase van de restauratie van de Schilderijenzalen plaats. In deze fase werd de Tweede Schilderijenzaal gerestoureerd met het openingsjaartal 1893 als uitgangspunt. Door de restauratie heeft de zaal weer zijn authentiek 19de-eeuwse salonsfeer terug, met terracottakleurige wandbespanning en een goudkleurige sofa.
- Op **8 april** kwamen vmbo-leerlingen van het Haarlem College op bezoek, om een pilot te doen met het educatieve project *The Wow-factor* voor het vak natuurkunde. Ze experimenteerden met kracht, licht, geluid en elektriciteit. Vooral de bliksems van de Tesla zorgden voor een echt Wow-effect!

Très très beau musée qui respecte sa propre époque. En quelque sorte c'est une machine à remonter le temps. Vifs mercis.

Thierry & Catherine Inghels, Belgique, 14 april 2013

Mei

- De interviewmiddag *Teylers Ontmoet* van 14 april stond in het teken van nieuwe boeken over de Amsterdamse Waterleidingduinen, de omgang van Nederland met water en roofvogels in binnen- en buitenland.
- Op 20 april gaf conservator Bert Sliggers op de Vrienden Voorjaarsdag de lezing 'De boodschappenlijstjes van Martinus van Marum', als voorproefje van zijn promotieonderzoek naar de 18de-eeuwse verzamelcultuur op het gebied van de paleontologie en mineralogie.

- In *Teylers Ontmoet* op 12 mei was onder andere zeezeiler en filosoof Henk de Velde te gast. Tijdens deze interviewmiddag was ook het Büch-kastje in de Opkamer te bewonderen voor het publiek.
- De tweede editie van TEDx Haarlem werd gehouden in de Geheerzaal op de avond van 23 mei met het thema 'The Power of Small'. Met een introductie van Marjan Scharloo, zeven sprekers, een zanger, een koor, twee films, een slotwoord van de initiatiefnemer en 150 genodigden was het een geweldige avond.

- Op zaterdag 25 mei opende Tessa Sunniva van Tol, hoofdrolspeelster Ariël uit de musical *Disney's The Little Mermaid* in aanwezigheid van vele kinderen al zingend de tentoonstelling *Een Zee vol meerminnen*. Samenstellers Bert Sliggers en Paul Faber leidden met een tweespraak de tentoonstelling in.
- Op 31 mei opende de tentoonstelling *Andy Warhol. Onbekende vroege tekeningen* in het Prentenkabinet. Schrijver Joost Zwagerman sprak over de 'Prince of Pop Art'. Daniel Blau, galeriehouder in München en Londen en ontdekker van de tekeningen opende de tentoonstelling. De tentoonstelling werd georganiseerd in samenwerking met het Louisiana Museum in het Deense Humlebaek en het Kupferstich Kabinet in München.

*Redouté is top. Echt genieten.
Met zulke tekenaars is de uitvinding
van de fotografie overbodig.*

Els, Haarlem, 5 mei 2013

Ik vond het heel mooi, ik hat te weinig ogen.

Demelza, 12 juni 2013

Juni

- De laatste *Teylers Ontmoet* van het seizoen vond plaats op 9 juni, met als bijzondere gast oud-minister Marcel van Dam die in zijn boek *De Steigerberg* zijn nieuw verworven interesse in de natuur om hem heen beschrijft.
- Op maandag 17 juni opende Teylers het museum voor de speciale MuseumMaandag, in het kader van Juni Maand van het Spannende Boek. De Belgische Thrillerauteur en tweevoudig Gouden-Stropwinnaar Bram Dehouck verzorgde de spannende speurtocht door het museum met de titel *Ontrafel het mysterie van Eugène Dubois in Teylers Museum*.

- Op 25 juni huldigde de Nederlandse Museumvereniging de *Museumklas van het jaar*. Groep 5/6 van Schoolvereniging Aerdenhout Bentveld maakte tegeltjes met daarop een zeemeermin geïnspireerd op Delftse tegeltjes van zeemeerminnen. Daarmee maakte de groep het meest originele kunstproject geïnspireerd op een museumbezoek.

Juli

- Vanaf 7 juli wemelde het iedere zondag van de echte zeemeerminnen in Teylers. In de Beautysalon konden jonge bezoekers zich laten schminken als prachtige meermin en op de foto met een ware zeemeerminnenstaart. Daarnaast konden kinderen een tegeltje beschilderen dat ze thuis in de oven konden afbakken. In het Educatief Paviljoen werden griezelige zeemonsters voor op de hand gemaakt. Optredens van de Hoge C-meermin, Wijnand Stomp, Paul Faber, Bert Sliggers, het Poppentheater, verteltheater LilaLuna en de Zingende Zeemeerminnen maakten de familiezondagen compleet.

Ik ga de zee meer minnen.

Bram, 4 juli 2013

September

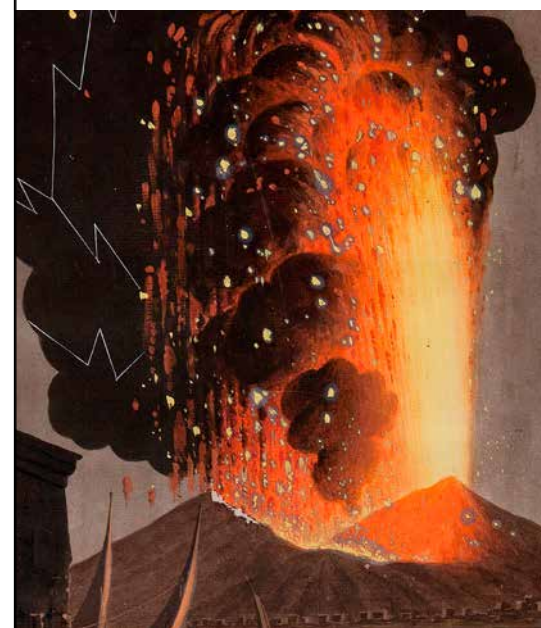
• De Finse wandtapijten van kunstenaar Kustaa Saksi werden op 27 juli gefotografeerd in het museum.

• Op 2 september werden de schilderijen uit de Eerste Schilderijenzaal van de wanden gehaald voor een grote restauratie van de zaal en de tentoonstelling *Meer dan Romantiek* in de Tretjakov Galerij in Moskou.
• Ter gelegenheid van het eeuwfeest van het Frans Hals Museum opende op 10 september de tentoonstelling *Hulde aan Hals* in het Prentenkabinet. Tekeningen en prenten van voorlopers, tijdgenoten en navolgers van de beroemde Haarlemse meester uit de collectie van Teylers Museum waren tot 8 december te bewonderen.

Ik snap nu Boudewijn's fascinatie voor dit museum!

Astrid, Jan en Saskia uit Gieten, 13 juli 2013

• Op 9 september vierden de collega's van Teylers het 25-jarig jubileum van Nadia Kersten-Pampiglione, medewerker in het restauratieatelier.
• Vanaf 10 september t/m 15 december was de tentoonstelling *Leve de koning!* in de Penningvitruine te zien met bijzondere munten en penningen over de eerste decennia van het Koninkrijk der Nederlanden.
• UVA-studenten onderzochten twee sets neoclassicistische stoelen uit het Fundatiehuis. Op 10 september presenteerden zij de resultaten. De stoelen lijken dezelfde te zijn als die op het schilderij van Wybrand Hendriks uit 1786 dat in de Regentenkamer van Teylers Hofje hangt.

Hoe heerlijk is het toch om tussen al die geschiedenis te staan!

Jasha, 6 oktober 2013

Oktober

• Met een uitgebreide editie van *Teylers Ontmoet*, de maandelijkse interviewreeks, vierde Teylers de start van het nieuwe culturele seizoen tijdens 023 uur voor cultuur op 15 september. Naast splinternieuwe boeken werden ook enkele van de mooiste oude boeken ter wereld gepresenteerd, die zelden van dichtbij te zien zijn, waaronder het vulkanenboek van William Hamilton.
• Op 15 september werd het jubileum van conservator Marijn van Hoorn gevierd, die al 25 jaar de collectie Instrumenten en de Bibliotheek beheert.
• Op 26 september kregen de gulle gevers van het Rembrandt ingelijst crowdfunding project een preview van de tentoonstelling *De 100 mooiste Rembrandts*.

• De jaarlijkse Vriendenexcursie leidde op 27 september naar het net geopende Fries Museum, waar voormalig Teyler-conservator Frank van der Velden, verantwoordelijk voor de inrichting, een rondleiding verzorgde. Ook werd het ir. D.F. Woudagemaal in Lemmer bezocht, het grootste nog werkende stoomgemaal ter wereld.
• Met toespraken van conservator Michiel Plomp en kunsthandelaar Jan Six werd de tentoonstelling *De 100 mooiste Rembrandts* feestelijk geopend op 28 september. 'De nieuwe Rembrandt' Alex Jacobs van kunstenaarsduo v&b reikte een houtsnede uit aan mevrouw Maxime Vervaert uit Gent, winnaar van de online zoektocht naar de publiekslieveling.

• Op 2 oktober kregen de Vrienden en Sterrenwachers een private view op de tentoonstelling *De 100 mooiste Rembrandts*.
• Tijdens het Museumcongres op 4 oktober ondertekenden Teylers Museum, Museum Boerhaave en Science Center NEMO een convenant voor samenwerking op het gebied van digitale ontsluiting van de instrumentencollecties. Doordat de drie wetenschap- en technologiecollecties verschillende invalshoeken en zwaartepunten hebben, vullen ze elkaar uitstekend aan. Door deze samenwerking verbeteren de mogelijkheden om elkaars collecties on- en offline te tonen.

Wij hebben de workshop etsen gedaan en het was heel leuk om te doen en je begrijpt meer over etsen – en we hebben in het lab proefjes gedaan. Als je genoeg punten hebt mag je bliksemschichten zien. Samenvatting hele leuke dag.

Alexandra, Roderik, Gina, 24 oktober 2013

November

- In de herfstvakantie van *19 t/m 27 oktober* werd volop getekend en geëts als Rembrandt. Bezoekers tekenden een zelfportret op de lange roltekening of maakten een eigen ets. In het Lab konden kinderen experimenteren met de natuurkundige principes.
- Op *21 oktober* ontvingen Oliver Bossdorf, Christina Richards en Koen Verhoeven de erepenning van Teylers Tweede Genootschap voor hun inzending over epigenetische

overerving. Met hun inzending toonden de auteurs aan dat overerving van eigenschappen ook zonder veranderingen in het DNA kan plaatsvinden, en ze leverden het eerste bewijs dat dit een rol kan spelen bij evolutionaire aanpassing van planten. Tevens vond er een symposium over dit onderwerp plaats.

- Tijdens het Kunstlijnweekend op *2 en 3 november* was een kleine en verrassende presentatie in Teylers Fossielenzaal te zien van Bianca Vooges. Een levensecht aapje bepekt met zware klokken van kunstenaars Mitsy Groenendijk stond boven schedelconstructies van paleokunstenaars Kennis & Kennis.
- Het 25-jarig jubileum van Bert Sliggers, conservator Paleontologie en Mineralogie, werd op *4 november* gevierd met koffie en taart.
- Koning Willem-Alexander en koningin Máxima bezochten op *9 november* de tentoonstelling *Meer dan Romantiek* in de Tretjakov Galerij in Moskou. De tentoonstelling was het resultaat van een intensieve samenwerking tussen de Tretjakov Galerij en Teylers Museum, op initiatief van Jef

This is het best museum I've ever seen because while it is small, it is history in every step! Congrats!

Rita A., Greece, 11 oktober 2013

Super leuk hoor echt cool!

Jurre, 8 jaar, 22 oktober 2013

Rademakers in het kader van het Nederland-Rusland jaar.

- Marita Mathijsen, emeritus hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam, schreef het boek *Historiezucht* over de obsessie met het verleden in de 19de eeuw. Naar aanleiding van haar boek stelde ze in Teylers een kleine presentatie samen met boeken, beelden, kunst en penningen. Vanaf *9 november* was de tentoonstelling *Geschiedenis voor iedereen* in het Boekenkabinet te zien.
- Op *12 november* werd de aanwinst *De tuin* van Jacobus van Looy (1855-1930) feestelijk onthuld.
- Ronald, docent in het speciaal onderwijs, werd op *13 november* feestelijk ontvangen. Hij was de 100.000ste bezoeker van het jaar. Teylers noemde hij zijn favoriete

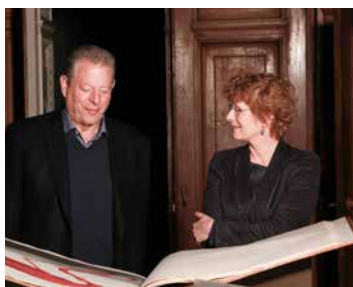
museum. 'Je kunt hier zoveel ontdekken.'

- Ook op *12 november* vond de Sterrenwachtavond plaats, in het teken van Rembrandt. Men kon originele kunstwerken bekijken met Evert Douwes, Michiel Kersten en Michiel Plomp of zelf tekenen en etsen met kunstenaars Eliane Bots en Annemarie Nibbering. De avond werd gesponsord door Waldo's Chocolate.
- Op *16 november* was onze jaarlijkse Vrienden Najaarsdag, met het traditionele *Kijkje achter de schermen*, waarbij diverse medewerkers ter plekke laten zien wat hen de laatste tijd heeft beziggehouden of waar ze graag over willen vertellen.

- Numismaat en lid van Teylers Tweede Genootschap drs. A. Pol, gaf op *24 november* de Winterlezing *De moeilijke Bataviase kroon*.
- In samenwerking met de Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen werd op *25 november* de eerste Spaarnelezing over Newton georganiseerd. Er waren lezingen door Frans van Lunteren en Robbert Dijkgraaf en Teylers Museum ontving uit handen van Alexander Rinnooy Kan de eerste, tweede en derde druk van Isaac Newtons *Philosophiae Naturalis Principia Mathematica* in langdurig bruikleen. De eerste druk was daarna voor iedereen te zien in het Boekenkabinet.

Op 13 november was de aanwinst *De tuin* (1893) van Jacobus van Looy (1855-1930) voor het eerst voor iedereen te bewonderen in de Tweede Schilderijenzaal. Dit topstuk werd verworven met steun van de BankGiro Loterij, Teylers Museum Fonds (legaat Boting) en Stichting Roodenburg van Looy. 'Een fenomenaal werk dat zondermeer standhoudt naast Impressionistische landschappen van Monet, Pissarro en Sisley. De gedurfde hoge horizon, de ogenschijnlijk lukraak gekozen uitsnede en het bijna monomane van die maar doorgaande Oostindische kers maken het voor mij tot een droomschilderij – mooier dan menig werk van Monet of Manet', aldus hoofdconservator Kunstverzamelingen Michiel Plomp.

December

- Op *27 november* presenteerde bestsellerauteur Elizabeth Gilbert haar nieuwste boek *Het hart van alle dingen* in Teylers historische Geheerzaal.
- Martin Weiss, die sinds 2008 onderzoek deed als promovendus bij de Universiteit Leiden verdedigde op *27 november* zijn proefschrift over de veranderende publieke rol van Teylers Museum in de 19de eeuw.
- Charlotte Lauteslager en Joep van Weezenbeek beleefden op *29 november* hun mooiste dag in Teylers Museum. Een aantal keer per jaar verhuurt het museum zalen voor bijzondere groepen en gelegenheden zoals huwelijks-voltrekkingen.

- Oud vicepresident van de Verenigde Staten van Amerika Al Gore bracht op *8 december* een privébezoek aan het museum. Directeur Marjan Scharloo leidde hem rond.
- Op *13 december* presenteerden Seline Hofker en Gianni Orsini hun monografie over Willem Hofker. Ter gelegenheid van de verschijning van het boek waren de mooiste werken van Hofker uit Teylers verzameling in het Prentenkabinet te zien. Naast de werken uit de eigen collectie was een recent ontdekt portret van koningin Wilhelmina te zien.

- Vanaf *21 december* was er heel veel extra te beleven in het museum vanwege de Kerstvakantie. De Rembrandt etsworkshops waren volgeboekt en bezoekers konden een lezing van Michiel Kersten bijwonen over de etsen van de meester en de documentaire *Rembrandt Inc.* zien. Het Lab was open voor nieuwsgierige jonge bezoekers.
- Op *31 december* verwelkomde Teylers Museum zijn laatste bezoeker voor dit jaar, waarmee de teller kwam op 115.334 bezoekers in 2013.

Waar vind je een museum dat in 2013 nog onveranderd is zoals je het in 1960 leerde kennen?

André van der Hoes, 6 december 2013

Financieel verslag

581

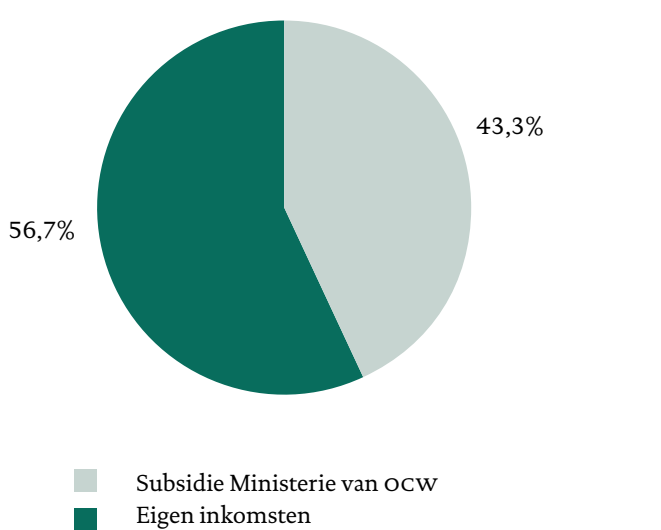
Toelichting op de jaarrekening 2013

Het eerste jaar van de subsidieperiode 2013-2016 was tevens het eerste jaar waarin een nieuwe bezuiniging van OCW moest worden opgevangen. Het genereren van extra inkomsten en bezuinigen op het bestaande uitgavenpatroon stond dit jaar dan ook centraal. Het jaar 2013 dient te worden beschouwd als een overgangsjaar. Het lijkt nog te vroeg om te kunnen stellen dat er een nieuw evenwicht is bereikt tussen inkomsten en uitgaven. Het positieve exploitatieresultaat van € 72.038 zal naar rato worden verdeeld over het bestemmingsfonds OCW en de algemene reserve.

Het eigen vermogen had per 31 december 2013 een omvang van € 603.831, opgebouwd uit een algemene reserve van € 560.784 en een bestemmingsfonds OCW van € 43.048. De gewenste hoogte van € 600.000 van

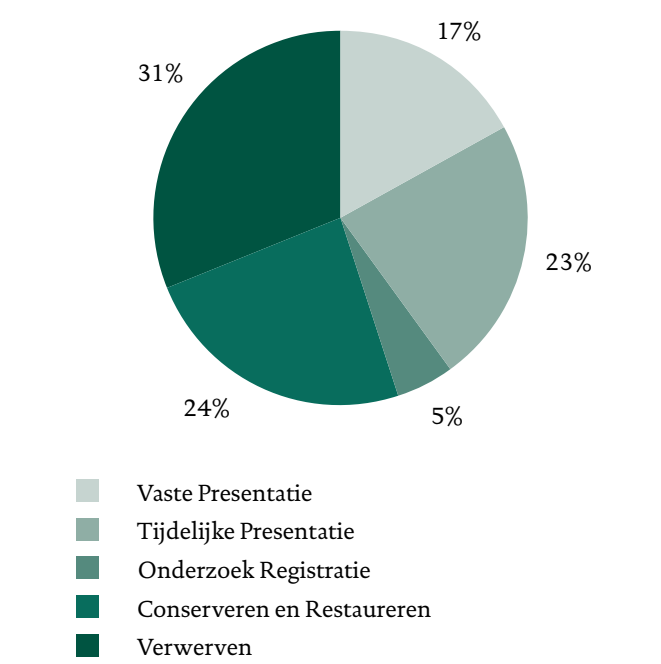
de algemene reserve is in 2013 nog niet bereikt. Het streven is om dit niveau in 2014 te behalen. Een vergelijking tussen de cijfers over 2012 en 2013 laat zien dat één grote tentoonstelling (*Rafaël* in 2012) of één grote aankoop (*De tuin* in 2013) meteen een belangrijke invloed heeft op de financiële resultaten. In overleg met de accountant is met ingang van 2013 de jaarrekening aangepast teneinde de inzichtelijkheid te verhogen. Door deze presentatiewijziging stemmen de cijfers van 2012 niet geheel overeen met de weergave in het jaarverslag van 2012. Dit verkort financieel verslag is ontleend aan de jaarrekening 2013 van de Stichting tot Beheer en Instandhouding van Teylers Museum. Bij de jaarrekening 2013 is een goedkeurende controleverklaring van de accountant verstrekt.

Verhouding eigen inkomsten 2013 ten opzichte van totale inkomsten 2013*

* Het Ministerie van ocw hanteert een afwijkende berekeningswijze. OCW drukt de eigen inkomsten uit in een percentage van de gegeven subsidie. Het eigen inkomstenpercentage is dan 143,5%.

Uitgave naar functie 2013

Financieel overzicht

EXPLOITATIEREKENING			BALANS PER		
	2013	2012		31-12-13	31-12-12
Baten	€	€	Debet	€	€
Subsidies OCW	2.805.782	2.926.024	Vaste activa	4.596.827	4.529.899
Overige subsidies ¹	256.112	248.334	Vlottende activa	162.142	170.117
Eigen inkomsten ²	3.420.884	4.198.725	Vorderingen	592.640	744.175
	6.482.778	7.373.083	Liquide middelen	2.351.230	2.445.576
				7.702.839	7.889.767
Lasten	€	€	Credit	€	€
Personeelskosten	2.131.916	2.302.940	Algemene reserve	560.784	520.073
Afschrijvingen	124.146	92.517	Bestemmingsfonds OCW	43.048	11.721
Huur/beveiliging	170.730	201.229	Restauratie/Aankoopfondsen	1.975.917	1.814.134
Aankopen ³	1.613.804	392.915	Voorzieningen	1.006.064	1.410.622
Overige lasten ⁴	2.302.556	3.939.360	Langlopende schulden ⁷	3.123.883	2.868.483
	6.343.152	6.928.961	Kortlopende schulden	993.143	1.264.734
				7.702.839	7.889.767
Diverse baten/lasten ⁵	-94.195	-77.446			
Aankoopfondsen ⁶	161.783	415.508			
Resultaat	72.038	106.060			

1) Dit zijn subsidies uit publieke middelen.
2) De eigen inkomsten waren in 2012 hoger vanwege de succesvolle Rafaëltentoonstelling.
3) De stijging van de post Aankopen is voor een groot deel terug te voeren op de aankoop van het schilderij *De tuin* van Jacobus van Looy.
4) In de overige lasten zijn o.a. de kosten van tentoonstellingen en onderhoud en restauratie van het gebouw opgenomen.

5) In deze post zijn rentebaten en een vrijval van een reservering uit voorgaande jaren opgenomen.
6) In deze post zijn onttrekkingen en stortingen in diverse aankoop- en restauratiefondsen opgenomen.
7) Dit bedrag betreft investeringssubsidies met betrekking tot o.a. de in 1996 afgeronde verbouwing en nieuwbouw van het museum. Elk jaar valt een deel van de investeringssubsidie vrij gelijk aan de afschrijvingslasten.

Bijlagen

Aanwinsten

KUNSTVERZAMELINGEN

Scheningen

Schenking mevrouw E. Aladogan
Eylem Aladogan (1975), *Exude*, tekening, 2005

Schenking mevrouw T. van den Berg
Theo Daamen (1939), *De lamme leidt de blinde*, 1971; *Schilder en model*, 1978, tekeningen
Donald Evans (1945-1977), *Envelop met 10 Yteke postzegels*, tekening
Basje Pot (1922-2003), *Gezicht in de tuin van Teylers Museum met twee dames onder een parasol*, tekening

Schenking de heer M. de Clercq
Maarten de Vos (1532-1603), *Het huwelijk van Sara en Tobias*, tekening, 1582
Anoniem (Nederland), *Landschap*, tekening, 17de eeuw
Lukas Kilian (1579-1637), *De negen muzen musicerend*, tekening

Schenking de heer P. Damsté
Paul Damsté (1944), *Bibliothèque nationale de France*, 2011; *Cous/cous*, 2005; *Venster*, 2006; *De ateliers*, 2013; *Fiets bij losse straatstenen*, 2009; *Omgeval-len fiets*, 2009; *Vuilnis Parijs*, 2009; *Waiblingen vakwerk, glas-in-lood en vervallen muurstructuur*, 2006; *Waiblingen vakwerk en vervallen muurstructuur*, 2006; *Waiblingen vakwerk*, 2006; *Huizenrij met bomen te Parijs*, 2006; *Heggen Louvre*, 2006; *Parc-Paris / Avondstemming*, 2007; *Gezicht op Parijs van grote hoogte*, 2006; *Clignancourt*, 2011; *Scheepje*, 2005; *Städtische*

Galerie, Waiblingen, 2005; *Städtische Galerie, Waiblingen*, 2005; *La Villette Parijs*, 2006; *Kerk in de Rue de Rivoli, Parijs*, 2006; *Städtische Galerie, Waiblingen*, 2005 (21 tekeningen)

Schenking mevrouw M. Naber
Willem van Leusden (1886-1974), *Hongerwinter 1944/45 (Utrecht)*, tekening

Schenking mevrouw A.E. Roodenburgh-van Looy
Jacobus van Looij (1855-1930), *De schakers*, tekening

Schenking de heer P. Schatborn
Dick Ket (1902-1940), *Zelfportret met penseel*, prent
Floris Hendrik Verster (1861-1927), *Scheppen in een kanaal*, 1890; *Torentje tussen bomen*, 1889; *Polderwater*, 1890; *Boerderij*, 1890, prenten
Eugène Isabey (1803-1886), *Boerderij te St. Valery bij de monding van de Somme*, tekening
Cornelis Koning (1893-1951), *Rivierlandschap, Texel*, tekening; *Groep staande figuren*
Philip Kouwen (1922-2002), *Landschap bij Markelo*, 1987; *Aardappelen op een krant*, 1981; tekeningen
Jan Mankes (1889-1920), *Boompjes*, tekening, 1914
Melle (voluit: Melle Johannes Oldeboerrigter) (1908-1976), *Titelpagina voor tekeningen-serie*; *Kat*; *Vogel*; *Roze gekleurde pad*; *Pad schuin op de rug gezien*; *Walnoot*; *Vleermuis*; *Slakkenhuis*; *Slang*; *Landschap met struik*; *Hazelnoot*; *Vrucht*; *Walnoot*;

Kikker; *Naaktslak*; *Drie takjes met blad*, tekeningen, 1960
Agnes van den Noort-van Gelder (1946), *Flessen voor vlinderkasten*, tekening, 1995
Joseph Teixeira de Mattos (1892-1971), *Zelfportret met hoed, Forêt à Odense*, tekening, 1946
Kees Verwey (1900-1995), *Landschap bij Vijfhuizen*, tekening
Bernard Willem Wierink (1856-1939), *Apen in Artis*, tekening

Schenking de heer B. Spoorenberg
De verzamelaar Bart Spoorenberg verkrijgt de verzameling van Teylers Museum de komende jaren met een schenking van een groot aantal hedendaagse werken op papier. In 2013 schonk hij 30 tekeningen.
Claudie de Cleen (1968), *Vrouw in burka*, tekening, 2003
D.A.T. (Drawing Apart Together), Tammo Jurgen Schuringa (1962) en Corinne Bonsma (1959), *Zonder titel*, 2011
Paul Dikker (1959), *Compositie*, 1996
Eduard Willem Anton Dukkens (1923-1996), *Zonder titel (Man met bril)*, 1995, *Erotische scene*, 1995
Pietsjanke Fokkema (1960), *Zonder titel (vrouw met vlechten)*
Barbara Guldenaar (1971), *Baardmannetje*, 2011
Jasper Hagenaar (1977), *Ski springer*
Rik van Iersel (1961), *Zonder titel (cobra)*, 1999; *Zonder titel (Paars duiveltje)*, 1997; *Zonder titel (Gekruisigde)*, 1996
Ad de Jong (1953), *Super as Bad*, 1996
Ronald Victor Kastelic (1964), *Zonder titel (gesluerde man)*, 1996

Nils Mühlenbruch (1968), *Zonder titel (1)*, 1997; *Zonder titel (2)*, 1997
Johannes Peter Philippe Muilwijk (1960), *Jongen met appel*, 1996
Kars Persoon (1954), *Atten – tion – Fix*, 1996
Vittorio Roerade (1962), *Zonder titel (voor Bart)*, 1999; *Zonder titel (Hoofd in landschap)*, 1996; *Zonder titel (jongenskopje)*
Jan Roos (1951), *Stilleven met fruitschaal op voet en een viool op een stoel; Stilleven met fruitschaal en karaf; Stilleven met fruitschaal op voet; Stilleven met fruitschaal op voet en wijnfles*
Ad Schouten (1946), *Zelfportret*, al schilderend, 1996
Nicole Schulze (1978), *Yes we can*
Bart Spoorenberg, *Zittende vrouw*, 1963
Piet Warffemius (1956), *Zonder titel (Takken)*, 2008; *Potsdam*, 2006; *Ontwerptekening gevelornamenten Korte Spaarne 11*, 2011

Schenking de heer J. van der Veen
Simon Fokke (1712-1784), *Moord op prins Willem van Oranje in 1584*, 1753; *De Grote Kerk te Haarlem bestormd door protestanten in 1578; Doorbraak van de Zuidhollandse Waard in 1421*, 1747; *Gebroeders de Witt aangevallen in een vertrek boven de Gevangenpoort in 1672*, 1755; prenten
Jan Luyken (1649-1712), *Tocht naar Nova Zembla in het jaar 1596*, prent, 1681
Thomas Rowlandson (1756-1827), *Hot goose, cabbage & cucumbers*, prent, 1823
Reinier Vinkeles (1741-1816), *Lodewijk Ernst, hertog van Brunswijk legt de eed af als veldmaarschalk in 1759*, 1789; *Installatie van Willem V als erfstadhouder in 1766*, 1789; *Hollandse kooplieden overhandigen prinses Anna van Hannover een klaagschrift over Engelse aanvallen in 1758*, 1788; *Het schip Holland zinkt*, 1788; *Willem V vereert de helden van de zeeslag bij Doggersbank in 1781*, 1788; *Portret van Pieter Johan van Berckel, ambassadeur in Noord-Amerika*, 1783; *Willem V vertoont zich als Ridder in de Orde van de Kouseband op het bordes van Huis ten Bosch in 1752*, 1788; prenten

Carla Klein (1943), *Portret van Jaap van der Veen*, tekening, 2003
Henri Christiaan Pieck (1895-1972), *Dubbelportret van Jaap en Erik van der Veen*, 1952; *Kinderportret van Erik Marius van der Veen*, 1952; *Kinderportret van Jacobus Lucius van der Veen*, 1952; tekeningen

Schenking H. Wieringa
Anoniem, *Ontwerp voor het Frans Hals standbeeld*, tekening, ca. 1898

Promised gifts
Cornelis Joseph d’Heur (1707-1762), *Zittende naakte man, academiestudie*, tekening
Philip Kouwen (1922-2002), *Landschap met een schuurtje*, tekening, 1976; *Landschap bij Le Rane (Fr)*, tekening, 1979

Legaten

Legaat de heer J.H. van Borssum Buisman
Hendrik van Borssum Buisman (1873-1951), *Vrouwenportret ‘Net’*; *Studie van man met hoed*; *Scharensliiep met kinderen*; *Nootje Maris*; *Portretstudie van een meisje*; *Portret van de heer Van Hasselt*; *Portret Johanna Sleswijk-Jonker (1851-1937)*; *Staand vrouwelijk naakt*; *Vrouwelijk naakt*, tekeningen
Jan Hendrik van Borssum Buisman (1919-2012), *Blad met drie vrouwen-studies*; *Grande Chartreuse*; *Portret Kees Verwey 90 jaar*; *Zittend vrouwelijk naaktmodel*; *Zittend vrouwelijk naakt-model, en face*; *Portret Coornhert*; *Schetsboek*; *Model tekenend met Prof. I.Q. van Regteren Altena*; *Kameel*, tekeningen
Gerard Josselin de Jong (1915-2012), *Portret van Jan van Borssum Buisman*, 1947
Wim Steijn (1914-1980), *Portret van Jan van Borssum Buisman*; *Timmerloods in de tuin van Teylers Museum*, 1955, tekeningen

Legaat mevrouw L.H.W. van Dusschoten
Gilliam van der Gouwen (ca. 1640-in of na 1720), *De inname van Jericho (naar Gerard Hoet)*, prent.

Aankopen

Aangekocht met steun van de BankGiro Loterij, Stichting Roodenburg van Looy en Teylers Museum Fonds (legaat Boting)
Jacobus van Looij (1855-1930), *De tuin*, schilderij, 1893

Aangekocht met steun van de Brook Foundation
Jan Boeckhorst (1605-1668), *Epitaaf voor Maria Snijders*, tekening, 1659

Aangekocht met steun van de heer B. Spoorenberg en de Stichting Vrienden van Teylers Museum
Bas Meerman (1970), *Serie van 10 dagboek-tekeningen ‘Overmacht’*, tekeningen, 1996-2012

Aangekocht met steun van de Stichting Vrienden van Teylers Museum
Erik Pape (1942), *Schetsboek Parijs, Place de la bataille de Stalingrad*, 2010; *Schetsboek Tuileries*, 1988; *Schetsboek Parijs*, 1999-2002; *Schetsboek Parijs Stalingrad*, 2008-2009

Aangekocht van mevrouw G.C. Fortuin-van den Briel
Esaïas van de Velde (1587-1630), *IJsgezicht met boerderij*, tekening, 1607

NUMISMATISCH KABINET

Schenkingen

Schenking mevrouw J.C. van Vrede-Van der Hoeven
Anoniem, *huwelijkspenning*, zilver, circa 1650
Anoniem, *religieuze penning*, brons, circa 1600-1650
Anoniem, *maskerade van de universiteit Leiden (280 jaar)*, zilver, 1855
Anoniem, *Wilhelmina wordt koningin*, zilver, 1890
Anoniem, *bewezen diensten aan de na de november-onlusten opgerichte burgerwacht*, zilver, circa 1918
Hendrikus Johannes Adrianus Baars (1875-1899), *strooipenning bij de inhuldiging van koningin Wilhelmina te Amsterdam*, zilver, 1898; *prijспенning van koningin Wilhelmina*, brons, 1924

Jean François Antoine Bovy (1795-1877), *overbrengen van het stoffelijk overschot van Napoleon Bonaparte van Sint Helena naar Parijs*, brons, 1840
Barend Christiaan van Calker (1738-1813), *prijспенning van het Utrechts provinciaal Genootschap voor Kunst en Wetenschap, uitgereikt aan J. van der Hoeven*, zilver, 1822
Jacob Samuel Cohen Elion (1842-1893), *tweehonderdvijftig jaar Remonstrantse Broederschap*, zilver, 1869
D. Scholtus, *bijeenkomst van leden van de Militaire Willemsorde te Rotterdam*, zilver, 1921
Jean Henri Simon (1752-1834), *prijспенning van de Universiteit van Gent*, goud, 1820; *prijспенning van de Universiteit (Hogeschool) van Utrecht*, goud, 1821
Philippo Speranza (1839-1903), *Universiteit van Bologna, met het hoofd van dichter Giosuè Carducci (1835-1907)*, brons, 1895
Auke de Vries (1937), *vijftig gulden over de vierhonderdste sterfdag van Willem van Oranje*, zilver, 1984
Johannes Cornelis Wienecke (1872-1942), *steunpenning ten bate van het Algemeen Nationaal Steuncomité*, zilver, 1914; *viering van het regeringsjubileum van koningin Wilhelmina te Rotterdam*, verguld zilver, 1923

Schenking Vereniging Natuurmonumenten
Martinus Petrus Jacobus Fleur (1878-1946), *opening van het Geologisch Instituut te Amsterdam, geschonken aan Pieter Gerbrand van Tienhoven (1875-1957)*, brons, 1934

Schenking Venrooy Goud- en Zilverindustrie B.V.
Johan George Holtzhey (1726-1808), *twee loden proefslagen van voor en na het bijwerken van de stempels van de erepenning van Teylers Godgeleerd Genootschap*, lood, 2012

Schenking de heer R. Dielbandhoesing
Johannes Cornelis Wienecke (1872-1942), *afscheidsgeschenk van muntmeester Maarten Brouwer aan medewerkers van het Geldmuseum*, zilver, 2013

Schenking de heer S. Starreveld
Pieter Starreveld (1911-1989), *zes ontwerpschetsen voor penningen*, papier, 1941-1945

Schenking Roodenburg van Looy
5 munten: 1 denarius uit het Romeinse Keizerrijk op naam van keizer Augustus (-27/14), 1 kwart groot uit Gelre op naam van Eleonora van Engeland (1343-1355), 1 daalder (noodmunt) van Haarlem uit 1572, 1 dubbele stuiver (noodmunt) van Deventer uit 1578 en 1 noodmunt van twintig stuivers van de stad Doornik uit 1709. De collectie heeft eind 2013 een omvang van 1.371 voorwerpen.

Aankopen

Catrien van Amstel (1950), *Vergezichten, jaarpenning van de Vereniging van Penningkunst*, brons, 2013
Tetsuji Seta (1960), *In my garden. I received e-mail from Teylers Museum, I found the goldfish in the garden dead*, brons, 2012

Aankoop met steun van mevrouw L.F. Teding van Berkhout en de heer R. Kotting.
Jennifer Hoes (1973), *Oneindige Penning*, zilver, 2012

NATUURWETENSCHAPPELIJKE BIBLIOTHEEK

Geen aanwinsten.

FYSISCH KABINET

Schenking de heer S. van Kan, Santpoort
Atlas medisch-elektrisch koffertje (hoogfrequentiestroom) met instructieboekje, circa 1920

PALEONTOLOGISCH-MINERALOGISCH KABINET

Schenking mevrouw I. van der Scheer van Mineralenhandel Ladonna, Almere
2 amethystgeodes, doorgezaagd, uit Brazilië, van ruim 2.20 meter

De ‘Tuinmuur’ van Jacobus van Looy heeft zijn plaats in de schilderijenzaal van 1893, meer dan verdiend!!!

Cees Noordermeer, H’gom, 24 oktober 2013

UITGAANDE KORTLOPENDE
BRUIKLENEN

Nederland
Amsterdam, Joods Historisch Museum, *Beestenboel*
2 prenten van Samuel Jessurun de Mesquita, 3 sculpturen van Jaap Kaas, 4 tekeningen van Jaap Kaas, 4 sculpturen van Joseph Mendes da Costa

Amsterdam, Rembrandthuis, *Dat kan beter! Rembrandt en de oude meesters*
8 prenten van Jacques Callot, 3 prenten van Lucas van Leyden, 1 prent van Jan Lievens, 1 prent van Rembrandt Harmensz. van Rijn, 2 prenten van Jan II van de Velde

Haarlem, Historisch Museum Haarlem, *Van heks tot hacker*
1 prent (anoniem 17de eeuw) en 1 penning

Haarlem, Historisch Museum Haarlem, *100 jaar uitvindingen, made by Philips research*
kleine Gramme-dynamo

Leiden, Museum Boerhaave, in semi-permanente opstelling metalen volgens jodideproces
J.H. de Boer

Haarlem, Frans Hals Museum, *Frans Hals. Oog in oog met Rembrandt, Rubens en Titiaan*
1 prent van Jonas Suyderhoef

Hilversum, Museum Hilversum, *Daarom 't Gooi*
1 schilderij van Paul Joseph Constantin Gabriel en 1 tekening van Anton Mauve

Leerdam, Glasmuseum
4 losse platen uit Ernst Haeckel, Kunstformen der Natur

Venray, Venrays Museum, *Jan de Beijer*
2 tekeningen van Jan de Beijer

Zutphen, Museum Henriette Polak, *‘Daar zijn jullie nog niet aan toe’, Norbert Olthuis, Tekenaar – Schilder.*
8 tekeningen van Norbert Olthuis

Enschede, De Twentse Welle, *Zeemonsters in Twente*
Deel Mosasauruskaak

Buitenland
Lens, Louvre-Lens, *Rubens et l’Europe*
1 tekening van Michelangelo Buonarroti en 1 tekening van Hendrick Goltzius

Moskou, Tretjakov Galerij, *De Romantische ziel*
1 schilderij van Hermanus van Brussel, 1 schilderij van Wybrand Hendriks, 2 schilderijen van Wouterus Mol, 1 schilderij van Charles Howard Hodges, 3 schilderijen van Jan Adam Kruseman Jz., 1 schilderij van Cornelis Kruseman, 1 schilderij van Georgius Jacobus Johannes van Os, 2 schilderijen van Barend Cornelis Koekkoek, 1 schilderij van Bartholomeus Johannes van Hove, 1 schilderij van Christiaan Lodewijk Willem Dreibholtz, 1 schilderij van David Joseph Bles, 1 schilderij van Wouterus Verschuur, 1 schilderij van Johannes Weissenbruch

INKOMENDE KORTLOPENDE
BRUIKLENEN

Rozen van Redouté
Amsterdam, UvA Bijzondere Collecties, 1 boek in 3 delen
Cambridge, Fitzwilliam Museum, 1 miniatuur en 27 tekeningen
Luik, Université de Liège, Collections artistiques (Galerie Wittert), 6 tekeningen
Leiden, Naturalis, 2 tekeningen en 13 manuscript tekeningen
Malmaison, Château de Malmaison, 7 prenten, 1 schaal en 2 borden
Parijs, Musée de la Vie romantique, 1 tekening
Parijs, Muséum d’Histoire Naturelle, 26 prenten
Parijs, particuliere collectie, 2 tekeningen

Hollandse meesters uit New York. De collectie Clement C. Moore
New York, Clement C. Moore, 51 tekeningen
New York, Morgan Library and Museum, 3 tekeningen

Hulde aan Hals
Amsterdam, particuliere collectie, 2 prenten
Haarlem, particuliere collectie, 2 tekeningen
Haarlem, Noord Hollands Archief, 2 prenten
Haarlem, Frans Hals Museum, 1 tekening (gezamenlijk bezit met Teylers)
Overijse, Stichting Familie van Hoogstraten, 1 koperplaat en 1 drukwerk(?) met gedichten.

De 100 mooiste Rembrandts
Amsterdam, Collectie Six, 1 koperen etsplaat
Amsterdam, Rembrandthuis, 1 verchroomde etsplaat
Vleuten, particuliere collectie, 1 prijspenning en manuscript bekroonde inzending

Willem Hofker
Amsterdam, particuliere collectie, 1 tekening
Den Haag, particuliere collectie, 13 brieven, 1 tekening en 3 doosjes met foto’s
Gouda, particuliere collectie, 2 tekeningen en 1 doosje met krijt
Montfoort, particuliere collectie, 1 tekening
Zwolle, particuliere collectie, 1 tekening

Andy Warhol. Onbekende vroege tekeningen
Nederland, particuliere collectie, 2 tekeningen
Londen, particuliere collectie, 1 tekening
München-Londen, The Andy Warhol Foundation for the Visual Art, Inc. and Galerie Daniel Blau, 56 tekeningen
België, particuliere collectie, 1 tekening

Historiezucht
Haarlem, Historisch Antiquariaat Van der Steur, 1 boek

INKOMENDE LANGDURIGE
BRUIKLENEN

Mr. J.M. Boll, 1 tekening van Avery Preesman, Zonder titel, 1988

Diverse particuliere collecties, 6 schilderijen:
Charles Howard Hodges, *Portret van Anthony Luden*
Jan Adam Kruseman, *Portret van Anna Catharina Luden-Duker, Portret van Jacob Hendrik Luden*
August Allebé, *Portret van Johannes Luden*, (met de op dit portret afgebeelde wandelstok)
Jacob Buys (toegeschreven), *Groeps-portret van de familie Heshuizen*

Stichting Reinhold De Wilde, Sloten, 1 prent van Nono Reinhold (1929) en 9 litho’s van Bram van Velde (1895-1981).
De eerder in bruikleen gegeven werken van Stichting Reinhold De Wilde staan vermeld in de voorgaande jaarverslagen.

Vereeniging Haerlem, 1 gouden penning van Elias Voet junior, 1912, inclusief bruin leren doosje

Universiteit Leiden / De Nederlandsche Bank, 83 munten en 144 penningen

Stichting Roodenburg van Looy, munten uit de nalatenschap van de heer Roodenburg, aangevuld met diverse nieuwe aankopen, in totaal 1.371 stuks

De heer J. van der Veen, 11 penningen over diverse wereldtentoonstellingen, een eenzijdige penning van Desiderius Erasmus, een eenzijdige penning van Christina Metsys, een penning uit 1786 over Oranjegezinden in Den Haag en een vroedschapspenning uit 1599 van Utrecht. In totaal 15 stuks

Teylers Stichting, vier productie-stempels voor de prijspenningen van Teylers Godgeleerd Genootschap, 2 productiestempels en 1 deelstempel voor de prijspenningen van Teylers Tweede Genootschap. In totaal 7 stuks

Purmerend, J. Slikker, Voltana Wimshurst electriseermachine

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 52 boeken in de collectie Boudewijn Büch en 1 tekening van Jacques de Gheyn II, *Studie van een boomstronk en een plant op een muur*, 1585 , *Geluk*, Lily van der Stokker

Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, 3 exemplaren van Isaac Newton, *Principia Mathematica*, eerste, tweede en derde druk

LANGDURIGE BRUIKLENEN
AAN DERDEN

Haarlem, Frans Hals Museum, 1 schilderij C. van Haarlem, *Democritus*

Haarlem, Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, 1 schilderij G. van de Sande Bakhuyzen, Rozen

Den Bosch, Museum Slager, 1 schilderij P. Slager, Portret F. Slager

Museum Het Rembrandthuis, 3 prenten 1 prent van Rembrandt en 2 prenten van Jan Lievens

Leden Raad van Toezicht

Prof. dr. Klaas Knot

voorzitter

President De Nederlandsche Bank

Nevenfuncties

Voorzitter Koning Willem I Stichting, voorzitter Stichting Mr N.G. Pierson Fonds, hoogleraar Economics of Central Banking aan Rijksuniversiteit Groningen, voorzitter jury van de WF Duisenberg Fellowship Prize, voorzitter Raad van Toezicht Cliniclowns

Mevrouw drs. Z. Kwint

Rector Stedelijk Gymnasium Haarlem

Nevenfunctie

Raadslid gemeenteraad Amsterdam

Dr. Ir. W. van Saarloos

Directeur FOM Utrecht

Nevenfunctie

Lid Teylers Tweede Genootschap

Mr. J.J. van Es

Nevenfunctie

Presiderend directeur Teylers Stichting

ROOSTER VAN AFTREDEN	Geboren	Benoemd	Herbenoemd	Maximale zittingsduur
De heer Knot	1967	2012	–	2022
Mevrouw Kwint	1971	2012	–	2022
De heer Van Saarloos	1955	2012	–	2022
De heer Van Es	1944	2008	2012	2014
De heer Trip	1944	2012	–	2014
De heer Waller	1958	2012	–	2021

Waarin een klein museum groot kan zijn. Fantastisch.

Hennie Bijkerk, Zwolle 28 september 2013

Stichtingen

TEYLERS STICHTING

De door Pieter Teyler van der Hulst (1702-1778) bij testament in het leven geroepen Teylers Stichting, ter ondersteuning van behoeftigen en ter aanmoediging van godsdienst, wetenschap en kunst, is eigenaar van het gebouw en de collecties van Teylers Museum. De stichting is ook verantwoordelijk voor de twee reeds in Teylers testament genoemde genootschappen, te weten het Godegeleerd Genootschap en het Tweede Genootschap, en voor de Teyler Leerstoel aan de Universiteit Leiden. De leerstoel wordt sinds 1 september 2007 door prof. dr. Frans van Lunteren bezet. Hij richt zijn onderzoek op de geschiedenis van de Nederlandse natuurwetenschappen tussen 1815 en 1940 en op Teylers Museum in het bijzonder. Binnen de leerstoel was Martin Weiss als promovendus werkzaam. In november promoveerde hij op de geschiedenis van Teylers Museum in de 19de eeuw. Eric Jorink is per 1 juni 2013 benoemd tot bijzonder hoogleraar vanwege Teylers Stichting aan de faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden. De heer Jorink, als onderzoeker verbonden aan het Huygens ING (KNAW), zal de nieuw ingestelde leerstoel ‘Verlichting en religie in historisch en sociaal cultureel perspectief’ gaan bekleeden. Hij gaat zich onder meer bezighouden met de raakvlakken tussen geloof, kunst en wetenschap in de Verlichting, meer in het bijzonder met het ontstaan van collecties en musea.

In oktober reikte het Tweede Genootschap de gouden erepenning uit aan Oliver Bossdorf, Christina Richards en Koen Verhoeven voor hun inzending over epigenetische overerving. De twee genootschappen bestaan al sinds de oprichting van het museum. Nog altijd schrijven zij prijsvragen uit en organiseren zij lezingen om de wetenschap te stimuleren.

Teylers Godegeleerd Genootschap bestond in 2013 uit de volgende leden: Prof. Dr. M. Barnard, *hoogleraar Praktische Theologie/Liturgie-wetenschap aan de Protestantse Theologische Universiteit, bijzonder hoogleraar Liturgiewetenschap aan de VU Amsterdam* Prof. Dr. H.L. Beck, *hoogleraar Godsdienstwetenschap, in het bijzonder van de Islam, aan de Faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit van Tilburg.* Dr. V. Kal, *universitair hoofddocent Wijsbegeerte aan de Faculteit der Geesteswetenschappen Universiteit van Amsterdam.* Prof. Dr. M.J.J. Menken, *hoogleraar Nieuwe Testament, Faculteit Katholieke Theologie aan de Universiteit van Tilburg* Prof. Dr. E.Noort, *honorair hoogleraar Oude Testament, Rijksuniversiteit Groningen* Prof. Dr. E.G.E. van der Wall, *hoogleraar geschiedenis van het christendom, Universiteit Leiden*

Teylers Tweede Genootschap bestond in 2013 uit de volgende leden: Prof. Dr. W. van Anrooij, *Hoogleraar Nederlandse Letterkunde tot de Romantiek, Universiteit Leiden* Drs. A. Pol, *conservator Geldmuseum, Utrecht* Dr. Ir. W. van Saarloos, *directeur Stichting FOM te Utrecht* Prof. Dr. N.C.F. van Sas, *hoogleraar geschiedenis na 1750, Universiteit van Amsterdam* Prof. Dr. I.M. Veldman, *emeritus hoogleraar kunstgeschiedenis, Vrije Universiteit* Prof. Dr. L.E.M. Vet, *directeur Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW) en buitengewoon hoogleraar evolutionaire ecologie, Wageningen Universiteit*

Teylers Stichting heeft sinds 1981 – het jaar waarin Teylers Museum structurele overheidssubsidie toegekend kreeg – het beheer van het museum door middel van een convenant overgedragen aan de Stichting tot Beheer en Instandhouding van Teylers Museum.

Teylers Stichting wordt, zoals in het testament bepaald, bestuurd door een college van vijf Directeuren. In 2013 hadden hierin zitting: Mr. J.J. van Es, *presiderend directeur* Mr. J.E. Trip, *penningmeester* Mevrouw drs. J.R. Beets-Hehewerth Mevrouw R.A.M. van Voorst van Beest-Gunst, *secretaris* Mr. C.G.A. van Wijk

GELIEERDE STICHTINGEN

Teylers Museum Fonds

Teylers Museum Fonds is opgericht in 1992 en heeft als doel bij te dragen aan het zelfstandig voortbestaan van het museum en doet dat door het bijeenbrengen en beheren van een kapitaal. Dit kapitaal wordt voornamelijk gevormd door periodieke of eenmalige schenkingen van particulieren en erfstellingen zoals legaten en erfenissen. Het grootste deel van dit kapitaal wordt beheerd als een *endowment fund*; uit de opbrengst worden projecten van Teylers Museum ondersteund. Ook wordt om het jaar een Teyler Sponsorgala georganiseerd, ten behoeve van de financiering van bijzondere restauratieprojecten. De Stichting heeft de culturele ANBI-status.

In 2013 ontving Teylers Museum Fonds een bijzonder groot legaat van bijna 1 miljoen euro, afkomstig van de heer en mevrouw Boting. Als 16-jarige jongeman kreeg de Haarlemse Pieter Boting ooit zijn eerste baantje in Teylers Museum, als hulpje van de conservator. De liefde voor Teylers Museum bleef zijn hele leven en zo kwam Teylers Museum in het testament. Het geld werd nagelaten ten behoeve van aankopen voor de kunstcollecties.

In totaal waren er in 2013 ruim 80 Sterrenwachters die bijdragen aan dit fonds; 60 van hen doet dat door een periodieke schenking in termen van lijfrente gedurende vijf jaar, anderen schenken eenmalig een groot bedrag of schenken in natura. In 2013 hernieuwden vier leden hun periodieke schenkingsakte en kwamen er zes nieuwe periodieke schenkers bij.

Het Fonds behaalde dankzij een matig defensief beleggingsprofiel een netto rendement in 2013 van 5,17%, te weten € 139.487. Daarvan is een donatie van € 60.000 aan het museum gedaan ten behoeve van de restauratie van de Eerste Schilderijenzaal. De rest is in het endowment gelaten. Daarnaast is € 350.000 gedoneerd uit het legaat Boting, ten behoeve van de aankoop van het schilderij *De tuin* van Jacobus van Looy.

Jaarlijks wordt voor de donateurs een exclusieve Sterrenwachtavond georganiseerd. Deze vond plaats op 12 november en stond

geheel in het teken van de kunst van Rembrandt. Om trouwe leden die 10 of 15 jaar lid zijn speciaal te bedanken, werd op 28 mei een speciale kunstbeschouwing georganiseerd.

Het Bestuur kwam in het verslagjaar viermaal in een reguliere bestuursvergadering bijeen. Bij deze vergaderingen waren Marjan Scharloo, directeur en Marijke Naber, hoofd Fondsenwerving van Teylers Museum aanwezig. Een belangrijk thema was de voorgenomen fusie van de Stichting Vrienden van Teylers Museum en Teylers Museum Fonds, op basis van het plan voor particuliere fondsenwerving dat in samenwerking met Van Dooren Advies tot stand kwam. Sterrenwachters, Vrienden en overige begunstigers van Teylers Museum komen samen in één grote vriendenkring. Het doel is om meer helderheid over de verschillende mogelijkheden tot doneren te bieden en daarnaast de verbondenheid met het museum te bevorderen. Het streven is om de samenvoeging in 2014 gerealiseerd te hebben.

Het bestuur van Teylers Museum Fonds was als volgt samengesteld:
Mevrouw mr. P.W.M. de Wolf MSM,
voorzitter
Ir. C. van Bladeren, *vice voorzitter*
Drs. A. Boogaarts MBA CAIA, *penningmeester*
Mevrouw mr. A.M. Davina
Mr. J.J. van Es, *namens Teylers Stichting*
Mr. Th. W. van Grafhorst
Mevrouw G.A. Lindenbergh-Sluis
Mr. M.J. Wesseling

Stichting Vrienden van Teylers Museum
De Stichting Vrienden van Teylers Museum is opgericht in 1975 en wil de bloei van Teylers Museum versterken door het wekken en stimuleren van belangstelling voor het museum en door het ter beschikking stellen van geldmiddelen.

De Stichting Vrienden van Teylers Museum ondersteunt de activiteiten van het museum door het ontwikkelen en onderhouden van een actieve en enthousiaste Vriendenkring, een grote afname van het kwartaalblad Teylers Magazijn en een jaarlijkse donatie aan het museum. De Stichting heeft de culturele ANBI-status.

In 2013 had het museum 1192 Vrienden, waarvan 54 nieuwe Vrienden. De donaties van deze Vrienden, renteopbrengsten en enkele bijzondere schenkingen zorgden voor ruim € 64.200 aan inkomsten. De Stichting kon in 2013 € 70.000 aan Teylers Museum doneren, ten behoeve van de website www.teylersrembrandt.nl, een groot aantal Rembrandtlijsten, de aankoop van moderne tekenkunst, gratis Zwaan-Kleef-Aan-rondleidingen voor het grote publiek en nieuwe audiovisuele presentatieapparatuur in de Gehoorzaal.

In 2013 werden vijf speciale Vriendenactiviteiten georganiseerd. Op 5 maart was er een speciale welkomstavond voor de nieuwe Vrienden uit het voorgaande kalenderjaar. Op 20 april was de Voorjaarsdag met spreker Bert Sliggers over *De boodschappenlijstjes van Martinus van Marum*. De jaarlijkse Vriendenexcursie ging dit jaar naar Friesland: het ir. D.F. Woudagemaal in Lemmer en het nieuw geopende Fries Museum in Leeuwarden. Op 2 oktober volgde een private view van de tentoonstelling *De 100 mooiste Rembrandts*. De Najaarsdag vond plaats op 16 november, met de lezing *Berichten uit Moskou* door conservator Terry van Druten, gevolgd door het traditionele kijkje achter de schermen. Nieuw voor de Vrienden was dat zij bij verschillende publieksactiviteiten in het museum de gelegenheid hadden om als eerste te reserveren.

De Vriendenadministratie werd tot 1 november 2013 beheerd door Jehane Kohn. Vanaf 1 januari 2014 is dit in handen van Hilde Werner, medewerker Fondsenwerving van Teylers Museum.

In 2013 hadden zes bestuursvergaderingen plaats. Aan de vergaderingen nam ook de directeur van Teylers Museum deel; dit onderstreept het belang van de Vrienden voor het museum.

Het jaar 2013 stond vooral in het teken van de voorbereidingen om de Vrienden en overige begunstigers van Teylers Museum samen te voegen tot één grote Vriendenkring, op basis van het plan voor particuliere fondsenwerving dat in samenwerking met Van Dooren Advies tot stand kwam. Het doel is om meer helderheid over de verschillende mogelijkheden tot doneren te geven

en daarnaast de verbondenheid met het museum te bevorderen. Streven is om de samenvoeging in 2014 gerealiseerd te hebben.

De bestuurssamenstelling per 31 december 2013:
Mr. Th.W. van Grafhorst, *voorzitter*
Mevrouw M.I. Adriaanse, *secretaris*
Drs. J. Reesink, *penningmeester*
Mevrouw J.J. Bonset, *evenementen*
Mevrouw drs. M.Th. Naber, *bestuurslid namens het museum*
Het volledige jaarverslag kunt u opvragen via vrienden@teylersmuseum.nl.

Stichting Van Regteren Altena-Loman Fonds
De stichting heeft als doel het verlenen van financiële steun aan Teylers Museum voor uitbreiding van de collecties tekeningen en prenten, munten en penningen, fossielen en mineralen, boeken voor de handbibliotheken en voor de Natuurwetenschappelijke Bibliotheek. Er is een bijdrage van € 3.750 gedaan voor de aankoop van lijsten door het museum.

Het bestuur van het Van Regteren Altena-Loman Fonds is in 2013 eenmaal bijeengekomen en was als volgt samengesteld:
Mevrouw drs. F. van Regteren Altena,
voorzitter
Mevrouw drs. M. Scharloo, *penningmeester/secretaris*
Mr. J.E. Trip, *bestuurslid*
Dr. M.C. Plomp, *bestuurslid*

Stichting Roodenburg van Looy
De stichting heeft ten doel het verkrijgen, bewaren, beheren, uitbreiden en in stand houden van de muntenverzameling, schilderijenverzameling en de andere verzamelingen op het gebied van kunst, kunstnijverheid en boeken, bijeengebracht door de heer Willem Roodenburg Senior, de heer drs. Willem Roodenburg Junior en mevrouw Anna Elisabeth Roodenburg-van Looy. De stichting tracht haar doel onder andere te bereiken door haar verzamelingen onder te brengen in Teylers Museum.

In 2013 breidde de stichting haar bij Teylers Museum beheerde collectie uit met diverse aankopen. De stichting

heeft tevens een financiële bijdrage geleverd aan de verwerving door Teylers Museum van het schilderij *De tuin* van Jac. Van Looy.

Het bestuur was in 2013 als volgt samengesteld:
Mevrouw A.E. Roodenburg-van Looy,
voorzitter
Drs. J.H. Schröder, *penningmeester*
Drs. M.C. Plomp, *secretaris*

Stichting Fonds Matthijs de Clercq
De in 2004 opgerichte stichting heeft als doel het verlenen van financiële steun aan Teylers Museum voor uitbreiding van de tekeningencollectie. Het kapitaal van de stichting is bijeengebracht door de heer Matthijs de Clercq. In 2013 werden er twee tekeningen aangekocht door Teylers Museum, die gefinancierd werden door deze stichting.

Het bestuur was als volgt samengesteld:
Mevrouw drs. M. Scharloo, *voorzitter*
Dr. M.C. Plomp, *bestuurslid*
Mr. J.E. Trip, *bestuurslid*

OVERIGE STICHTINGEN

Stichting Circusarchief Jaap Best
De voorzitter van de stichting, mevrouw H.J. M. Best, is op 1 juli van dit jaar overleden. Met haar man Jaap Best was zij oprichtster van de stichting. Zij heeft met haar enorme drive en onvermoeibare inzet zeer veel betekend voor de stichting en voor het circus in het algemeen. Zij maakte zich sterk voor het digitaliseren van circuscollecties en plaatsing hiervan

op het internet. Mevrouw Best heeft een deel van haar vermogen aan de Stichting Circusarchief Jaap Best nagelaten.

De heer Robert Ballot heeft afscheid genomen als bestuurslid en is opgevolgd door de heer Dick Vrieling.

De doelstelling van deze stichting is het bewaren, beheren, onderhouden en in stand houden, aanvullen en uitbreiden en voor een breed publiek toegankelijk maken van de verzameling circusaffiches van Jaap Best. Deze collectie valt niet onder de primaire doelstelling van Teylers Museum. Teylers Museum ontvangt een vergoeding voor de opslag en beheer van de collectie.

De collectie wordt gepresenteerd op de website www.circusmuseum.nl.

Met 7.359 circusposters, 7.931 circusfoto's, circa 400 prenten, 7 objecten en 46 zeldzame bladerboeken is de site het grootste virtuele circusmuseum ter wereld. 9.561 bezoekers keken naar 161.107 webpagina's en bleven gemiddeld ruim 4 minuten op de site. De meeste bezoekers kwamen uit Nederland, gevolgd door Duitsland en Japan. 62% van de bezoekers bezocht de site voor het eerst. De stichting participeert in het Overleg Circus Collecties Nederland (OCCN) met onder andere Theaterinstituut Nederland, Bijzondere collecties van de Universiteit van Amsterdam en De Piste.

Het bestuur kwam in 2013 drie keer bijeen en bestond uit:
Mevrouw H.J.M. Best, *voorzitter tot 1 juli 2013*
Mevrouw Drs. M. Scharloo, *waarnemend voorzitter vanaf 1 juli 2013*
Ir. R. Ballot, *secretaris tot 29 november 2013*
Mr. H.J. Voogd, *penningmeester*
D.H. Vrieling, *vanaf 29 november 2013*

Lezingen en presentaties i.s.m. Teylers Museum

Rozen van Redouté, opening van de tentoonstelling met bijdragen van Reinildis van Ditzhuyzen, historica en royalty-deskundige, en Hans van Hage, rozen-kweker, 19 januari.

De verrassende fundamentele natuurkunde van gewone materialen als zand, schuim en maizena, Winterlezing van Teylers Stichting door prof. dr. ir. Wim van Saarloos, directeur van de Stichting Fundamenteel Onderzoek der Materie, 27 januari.

Hollandse meesters uit New York. De collectie Clement C. Moore, opening van de tentoonstelling met bijdragen van Jane Turner, hoofd Prentenkabinet Rijksmuseum, Clement C. Moore, verzamelaar, in aanwezigheid van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet der Nederlanden, beschermvrouw van de Netherlands-America Foundation, 5 februari.

Teylers Ontmoet, i.s.m. Athenaeum Boekhandel Haarlem, met bijdragen van schrijvers Marga Cousèl, Roelof van Gelder, Peter Westbroek, Tim Birkhead, Gert Baeyens, Joop Mourik, Jelle Leenes, Rob Bijlsma, Jean-Paul Keulen, Bram van de Klundert, Henk de Velde, Marcel van Dam, Jan Boersema, Paul Faber, Jacco Hogeweg, Alexander Reeuwijk, Barber van de Pol, Govert Schilling, Caspar Janssen, Marcel van Engelen, Albert Beintema, Marita Mathijssen, Jelle Reumer en Frank Berendse, 10 februari, 10 maart, 14 april, 12 mei en 9 juni, 15 september, 13 oktober, 10 november.

Theologen kijken naar kunst, Winterlezing van Teylers Stichting door prof. dr Marcel Barnard, hoogleraar Praktische Theologie/

Liturgiewetenschap aan de Protestantse Theologische Universiteit en lid van Teylers Godgeleerd Genootschap, 24 februari.

Haarlemse Lente, opening van het culturele festival met bijdragen van Marieke Sanders, verzamelaar, Xander Karskens, conservator van De Hallen, Jan Willem Schrofer, oud-directeur Rijksacademie, en Merel Bem, journalist, 8 maart.

Van Dioskorides tot Redouté, lezingenreeks door Leo den Dulk, wetenschapsjournalist, en anderen, zes woensdagen tussen 20 maart t/m 24 april.

Waar nieuw en oud raken. Een pleidooi voor houdbare moderniteit in architectuur, boekpresentatie door Hubert-Jan Henket, 16 mei.

Een Zee vol meerminnen, opening van de tentoonstelling met bijdragen van Paul Faber, samensteller van de tentoonstelling, Tessa Sunniva van Tol, hoofdrolspeelster *Ariël* uit de musical The Little Mermaid, 25 mei.

TEDx Haarlem, presentaties van Lucas Ellerbroek, Camille van Gestel, Mark Post, Jaap Peters, Anna Chojnacka, Hennes de Ridder en Bibi Veth, 23 mei.

Andy Warhol. Onbekende vroege tekeningen, opening van de tentoonstelling met bijdragen van Joost Zwagerman, schrijver, en Daniel Blau, galeriehouder, 31 mei.

Nono Reinhold. Grafiek / Gravures / Prints, boekpresentatie door Nono Reinhold, 8 juni.

De 100 mooiste Rembrandts, opening van de tentoonstelling met bijdragen van Jan Six, kunsthandelaar en Alex Jacobs, kunstenaar, 28 september.

Rembrandt, de vervalenverteller, lezingen door Michiel Kersten, kunsthistoricus, 6 oktober en 29 december.

Prijsuitreiking Teylers Prijspenning, door het Tweede Genootschap van Teylers Stichting aan prof. Oliver Bossdorf, dr. Christina Richards en dr. Koen Verhoeven, 21 oktober.

De moeilijke Bataviase kroon, Winterlezing van Teylers Stichting door drs. A. Pol, lid Teylers Tweede Genootschap, 24 november.

Het belang van Newton, Spaarnelezing i.s.m. de Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen in de Doopsgezinde Kerk, met bijdragen van Prof. dr. Frans van Lunteren, Prof. dr. Robbert Dijkgraaf en Ziggy Klazes (dagvoorzitter), 25 november.

Het hart van alle dingen, boekpresentatie door Elizabeth Gilbert, auteur, 27 november.

Willem Hofker, boekpresentatie en opening van de tentoonstelling door Seline Hofker en Gianni Orsini, auteurs, 13 december.

Personeel

Het aantal FTE's in dienst van het museum was gemiddeld over 2013 35,1 (47 personen). Wanneer de grote groep vrijwilligers en rondleiders wordt meegerekend zijn er circa 120 personen werkzaam in het museum. Het ziekteverzuim in 2013 was 3,9 % tegenover 6,09 % in 2012. Er was geen arbeidsgebonden verzuim. In 2013 waren de volgende personen werkzaam in Teylers Museum:

BESTUUR EN PERSONEEL

Bestuur en directie

Mevrouw drs. M. Scharloo, *directeur / bestuurder*

Staf

Drs. M.A.E. Hommel, *hoofd Publiekszaken*
Dr. M.C. Plomp, *hoofdconservator Kunstverzamelingen*
Mr. H.J. Voogd, *hoofd Bedrijfsvoering*

Fondsenwerving

Mevrouw drs. M.Th. Naber, *hoofd Fondsenwerving*

Publiekszaken

Mevrouw F.M. Budding MA, *medewerker Communicatie & Marketing*
Mevrouw G.F. Doorlag, *medewerker Publiekszaken*
Mevrouw F. Gerritsma MA, *medewerker Communicatie & Marketing (vanaf 1 januari t/m 30 juni)*
G.J. Janse MA, *projectleider Digitalisering (t/m 31 juli)*
Mevrouw drs. F.E. Kroon, *medewerker Educatie*

Mevrouw F. Pansters MA, *medewerker Digitalisering (vanaf 16 september)*
A.E. Pelt, *medewerker Tentoonstellingen*
N.H. Vennik, *medewerker Technische Dienst*
Mevrouw L. Ijpelaar MA, *medewerker Publiekszaken (t/m 20 januari)*

Kabinetten en Restauratieatelier

J. Borkent, *medewerker Bibliotheek (t/m 31 augustus)*
T. van Druten MA, *conservator tentoonstellingen Kunstverzamelingen*
E. Fens, *medewerker papierrestauratie-atelier Kunstverzamelingen*
Mevrouw R.E. van Gulik, *hoofd papierrestauratieatelier Kunstverzamelingen*
Mevrouw M.M. van Hoeken, *medewerker Bibliotheek*
Drs. M.A.M. van Hoorn, *conservator Fysisch Kabinet / Bibliothecaris / Archiefbeheerder*
Mevrouw N.E. Kersten-Pampiglione, *papierrestaurator Kunstverzamelingen*
E.M. Koek, *conserveringsmedewerker*
Mevrouw C.S. Langedijk, *medewerker collectie Kunstverzamelingen*
Drs. J.E.L. Pelsdonk, *conservator Numismatisch Kabinet*
J.W. Pette, *restaurator Fysisch Kabinet (free lance)*
B.C. Sliggers, *conservator Paleontologisch-Mineralogisch Kabinet (t/m 31 oktober)*

Bedrijfsvoering

Mevrouw J. Akkerman, *hoofd Financiële Administratie*
J. Blijleven, *medewerker Digitalisering*
Mevrouw Ir. V. Bongers, *hoofd Gebouwen*

*Elke keer weer ‘thuiskomen’,
en heerlijk museum!*

Els van Rooijen, Erik Bakker, Delft. 19 mei 2013.

Mevrouw drs. R.E. Compagner, *medewerker Personeelsadministratie en Commerciële Zaken*
Mevrouw G.W.S. de Koning-Pater, *huismeester en coördinator van de Museumwinkel*
Drs. W. Meyboom, *systeembeheerder*
P.J. Rietveld, *medewerker Financiële Administratie en Commerciële Zaken*
Mevrouw C.M. Stroomer, *medewerker Winkel*
Mevrouw H.E. Werner MA, *Office Manager*
B.N. Wolff, *onderhoudsmedewerker*
Mevrouw L. Ijpelaar MA, *Office Manager (vanaf 21 januari t/m 30 juni)*
M. Zegel, *fotograaf*

Beveiliging en Facilitaire Zaken

Mevrouw W. Jansen, *beveiliging (vanaf 1 juli)*
J.G.P. Janssens, *hoofd Beveiliging en Facilitaire zaken*
W. de Jong, *beveiliging*
E.N. van Katswaarde, *beveiliging*
L.J. Komduur, *beveiliging*
Mevrouw M.A.E. Lips, *beveiliging (t/m 31 juli)*
F.M. Loerakker, *beveiliging*
H. Meneceur, *beveiliging (vanaf 1 juli)*
E.M. Mulder, *beveiliging*
Mevrouw A. Planting-Haringsma, *medewerker huishoudelijke dienst*
F.C.I. Rijkes, *beveiliging*
Mevrouw V.E.M. Schoots, *beveiliging*
Mevrouw D. Smakman, *beveiliging*
J.C.F. Veldkamp, *beveiliging*
R. van der Woerd, *beveiliging*

Vrienden van Teylers Museum

Mevrouw J.A. Kohn, *administratie*
(t/m 17 november)

Oproepkrachten

W.W. van den Akker, *Lab-begeleider*
Mevrouw P.R. Baartmans, *Publiekszaken*
(t/m 30 juni)
Mevrouw M.F. van den Berg,
 Publiekszaken (t/m 31 december)
Mevrouw S.M. Blokland, *Publiekszaken*
Mevrouw M.W. Brüggemann,
 Lab-begeleider (t/m 30 september)
Mevrouw R. van Buuringen,
 Lab-begeleider
S.C. Draijer, *Lab-begeleider*
Mevrouw A.E. Ebbenhorst, *Lab-begeleider* (t/m 31 januari)
L.A. Heeren, *Lab-begeleider*
(t/m 30 september)
M.A.W. Helmich, *Bedrijfsvoering*
(t/m 31 januari)
Mevrouw A.S. Hommel, *Bedrijfsvoering*
I. Koorn, *Lab-begeleider*
(t/m 30 september)
Mevrouw C.S. Korver, *Lab-begeleider*
(t/m 30 september)
B.W. Koster, *Beveiliging*
(vanaf 16 december)
Mevrouw A.H. Kramer, *Publiekszaken*
J.M. van Kuik, *Lab-begeleider*
Mevrouw M.J. van Leijden,
 Lab-begeleider
Mevrouw M.H.M. Nederstigt,
 Lab-begeleider (t/m 30 september)
Mevrouw I.M. Nieuwenhuijs,
 Lab-begeleider
P.T. Roelvink, *Beveiliging*
(t/m 31 augustus)
Mevrouw J.J. Scholten, *Lab-begeleider*
Mevrouw M. Wentink, *Beveiliging*
Mevrouw L.C. Wille, *Lab-begeleider*
(t/m 30 september)
Mevrouw V.S. Wilmering, *Publiekszaken*
(vanaf 1 juli)

Vrijwilligers

Mevrouw A. Anspach, *winkel*
Mevrouw drs. C.A. Arnold,
 papierrestauratieatelier
 Kunstverzamelingen en archief
Mevrouw P.M. van Bladeren-Viëtor,
 archief
Mevrouw C. Bakker, *winkel*
(t/m 6 januari)

Mevrouw E. Blom, *winkel*
Mevrouw I. de Boer-Kleinman,
 Publiekszaken, Kunst & Vliegwerk
Mevrouw C.H. Borkent, *winkel*
Mevrouw J. Bremmers, *winkel*
P. Broekman, *winkel*
M. Bueno de Mesquita, *winkel*
Mevrouw H. Doodeman, *winkel*
(t/m 7 juli)
Mevrouw M. Drost-Driessen, *winkel*
(t/m 31 oktober)
Mevrouw H.M. Dutilh-von Schmidt
 Seidlitz, *winkel*
Mevrouw J. Emerson, *winkel*
Mevrouw M. Faber, *winkel*
H. Franse, *winkel en bibliotheek*
Mevrouw L. Gebing, *winkel*
Mevrouw A. Groen, *winkel*
W. Groeneveld, *papierrestauratieatelier*
 Kunstverzamelingen
Mevrouw G. Hamminga, *winkel*
(vanaf 1 juli)
Mevrouw F.C. van Hijum MA, *Kunst-verzamelingen* (vanaf 23 januari t/m 30 april), *Publiekszaken* (vanaf 1 mei t/m 27 juni)
Mevrouw A.A.C.W. van Kesteren, *archief*
Mevrouw J. van Keulen, *winkel*
Mevrouw B. van der Klooster, *winkel*
W. Koops, *Publiekszaken*
I.J.F. Kroon van Diest, *Publiekszaken, Kunst & Vliegwerk*
Mevrouw H. Krijnen, *Publiekszaken, Kunst & Vliegwerk*
Mevrouw E. Kuiper, *winkel*
Mevrouw C. Kwand, *winkel*
Mevrouw V.F. de Leeuw, *winkel*
(t/m 6 januari)
Mevrouw S. Loedeman, *winkel*
(vanaf 9 oktober)
P. Loomans, *winkel*
Mevrouw H.M. de Lugt, *winkel*
Mevrouw O. Magis, *winkel*
Mevrouw W. Mol, *winkel*
Mevrouw D. Mol-Blinxma, *winkel*
Mevrouw G. Negenborn, *Publiekszaken, Kunst & Vliegwerk*
Mevrouw P. van Nieuwkoop, *winkel*
(vanaf 1 september)
Mevrouw W. Odekerken-Montfoort, *winkel*
Mevrouw P. Peterse
Mevrouw A.A.P. Poutsma, *Publiekszaken en bibliotheek Kunstverzamelingen*
H. Scheffer, *Publiekszaken*

R. Roetman, *winkel* (vanaf 1 november)
Mevrouw M. Schellart, *winkel*
(vanaf 1 oktober)
Mevrouw C. Schoonhoven-Eschbach,
 bibliotheek Kunstverzamelingen
Mevrouw L. Schornagel, *winkel*
Mevrouw L. Schumm-Tensen, *winkel*
W. te Slaa MA, *Kunstverzamelingen*
(vanaf 28 november)
Mevrouw S. Stemerding MA, *Kunst-verzamelingen* (t/m 4 maart)
Mevrouw J. Stemp, *winkel*
Drs. C. Baron van Tuyll van Seroos-kerken, *Kunstverzamelingen*
E. Verburg, *winkel* (t/m 6 januari)
T. Voet, *winkel*
Mevrouw H. Wessels, *Publiekszaken, Kunst & Vliegwerk*
Mevrouw L. Willems, *Publiekszaken*
Mevrouw T. van Zwol, *winkel*
(t/m 6 januari)

Stagiaires

K. Metz, *Kunstverzamelingen* (28 januari t/m 16 mei)
J. Tesselaar, *Beveiliging* (vanaf 28 januari)
B. Koster, *Beveiliging* (vanaf 28 januari t/m 15 december)
G. Patin, *papierrestauratieatelier Kunstverzamelingen* (vanaf 3 juni t/m 27 september)
Mevrouw T. Steinbauer, *papier-restauratieatelier Kunstverzamelingen* (vanaf 1 oktober)
Mevrouw K. Entius, *Beveiliging*
(vanaf 4 november)

Onderzoek

M. Weiss (t/m 31 mei 2013)

Rondleiders en museumdocent

A.J.Q. Alkemade
P. Bakker
Mevrouw K. ter Beek (t/m 30 september)
C. Berg Smiets
P.M. Broekens
B.C. Caron
H. Doeleman
D. Geelen
P. van Graafeiland
Mevrouw L. Hemelaar-van der Boom
(t/m 22 januari)
Mevrouw B. van Heurn
Mevrouw E. Hoekstra
Mevrouw L. ’t Hooft-van der Linden

Mevrouw A. Hoogland-Snackers
Mevrouw A. Kodde-van Marle
K. van der Lee
Mevrouw drs. D.B. Lentz
R. Middelburg
Mevrouw A.M.E. Nibbering, *docent Kunst & Vliegwerk*
Mevrouw L. Oostdam, *docent Kunst & Vliegwerk*
Mevrouw M.M. Ram
Mevrouw A. Schreuder
H. Siebenga
B. Vernooy
Mevrouw drs. A. Wilhelmus-Koning

ONDERNEMINGSRAAD

Zoals de CAO voorschrijft, heeft Teylers Museum een Ondernemingsraad, die een belangrijke rol vervult in de organisatie om knelpunten te helpen signaleren en mee te denken over de toekomst. De OR bracht een positief advies uit over de uitbreiding van de afdeling Fondsenwerving en de reorganisatie van de afdeling collectiebeheer. De OR stemde daarnaast in met het verzoek van de directie de werktijden op de maandagen in de herfstvakantie en de krokusvakantie (vanaf 2014) structureel te verruimen.

De volgende onderwerpen hadden in 2013 de aandacht van de OR: de bezuinigingen, de vakantiespreiding van de afdeling Beveiliging, de afhandeling van de Rafaël tentoonstelling, het ontwikkelbeleid, een levensfasebewust personeelsbeleid, de woon-werkverkeerregeling, de achterwachtregeling tijdens vakanties, veiligheidszorg, BHV, arbo, het Fundatiehuis, compensatie van werktijd bij koeriersdiensten, duurzaamheid en werkdruk en communicatie.

Het overleg met de directie vond zesmaal plaats, de raad vergaderde zesmaal, en er werd eenmaal met de voorzitter van de Raad van Toezicht vergaderd. Op 30 mei vond er een achterbanraadpleging plaats.

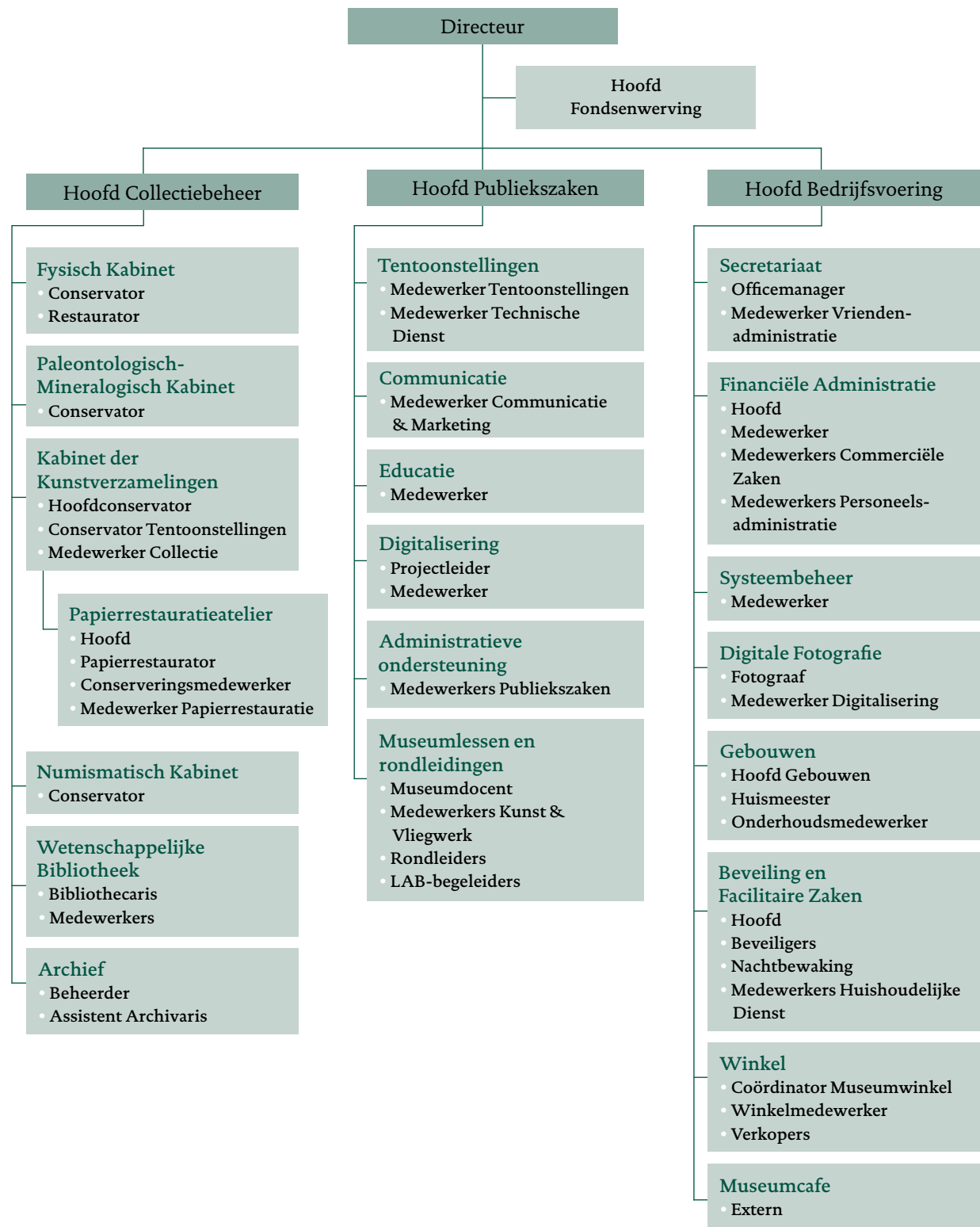
Omdat Bea de Koning per 1 januari 2014 aftrad als OR-lid werden er verkiezingen uitgeschreven. Er meldde zich één kandidaat, die conform artikel 9 van het

Reglement van de Ondernemingsraad van Teylers Museum, geacht is te zijn gekozen. Bea heeft jarenlang de secretariatsfunctie op voortreffelijke wijze ingevuld en de medewerkers van het museum, de Ondernemingsraad zelf én de directie zijn haar daarom bijzonder veel dank verschuldigd.

De OR was in 2013 als volgt samengesteld:
Fieke Kroon, *voorzitter*
Eric Mulder, *plaatsvervangend voorzitter*
Bea de Koning, *secretaris*

Prachtig,
indrukwekkend.
Complimenten voor de
uitleg bij de rondleiding.

Torsten Colijn, Alkmaar, 20 oktober 2013

Externe activiteiten en publicaties van medewerkers

EXTERNE ACTIVITEITEN

T. van Druten, MA
Bestuurslid Vereniging Nederlandse Kunsthistorici
Redactielid tijdschrift De negentiende eeuw
Juryvoorzitter Jan van Gelderprijs ‘Dutch Romanticism in Teylers Museum and the Rademakers Collection’, Tretjakov Galerij, Moskou, 8 november 2013

R.E. van Gulik
Bestuurslid Nederlandse Museumvereniging sectie Veiligheidszorg en Facilitymanagement
Lid stuurgroep Nationale Projectgroep Collectie Hulpverlening
Lid Organizing Committee Internationale Arbeitsgemeinschaft der Archif-, Bibliotheks- und Graphikrestauratoren (IADA) conferentie ‘Looking Back – Looking Forward’ in 2014
Lid examencommissie studenten papierrestauratie van de Master Conservering en Restauratie UvA
Organisatie studiemiddag Collectie Hulpverlening, Catharijneconvent Utrecht, 20 juni 2013
Lezing ‘Collectie Hulpverlening in Teylers Museum’, Catharijneconvent Utrecht, 20 juni 2013

Drs. M.A.M. van Hoorn
Lid Advisory Board voor het project ‘Naturalisten-verzamelaars ten tijde van koning Leopold I (1830-1870)’, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten
Lid Audit Committee EBHL

Drs. M.Th. Naber
Bestuurslid Luperpedia Foundation
Bestuurslid Stichting Muzenforum Bloemendaal

Drs. J.E.L. Pelsdonk
Onderzoeker muntvondsten / NUMIS bij het Geldmuseum.
Secretaris afdeling Historische Musea van de Nederlandse Museumvereniging
Redacteur Tijdschrift De Beeldenaar ‘Achter het verguld harnas; Schatvondst Den Bosch 1998’ voor de Numismatische Kring Oost Nederland. Zutphen, 14 januari 2013
‘Vorsten op de penning’ bij symposium ‘Lang leve de Koninklijke kunst! Nederlandse inhuldigingen vanuit kunsthistorisch perspectief’, door de Kunsthistorische afdeling van de Radboud Universiteit Nijmegen, 31 mei 2013
‘NUMIS, the Dutch database on coin finds’ voor de werkbijeenkomst European Coin Find Databases te Petronell-Carnuntum, Oostenrijk, 20 april 2013
‘De muntslag in ’s-Gravenhage’ voor het Koninklijk Nederlands Genootschap voor Munt- en Penningkunde. ’s-Gravenhage, 28 september 2013

Dr. M.C. Plomp
Lid keuringscommissie Tekeningendagen, georganiseerd door Origine, Haarlem
Lid Editorial Advisory Board Master Drawings
‘The Recto-Verso Enigma: Pupil Drawings on the Verso of Autograph Sheets’, Städelches Kunstinstitut, Frankfurt a.M., 20 januari 2013

‘Old Favorites or new perspectives? Dividing your time and attention between the permanent collection and temporary exhibitions’, Codart Congress, Vienna, 22 april
‘Het aankoopbeleid van Teylers Museum in de 19de eeuw en het huidige aankoopbeleid’, college VU Amsterdam, 19 september 2013

Drs. M. Scharloo
Lid Raad van Toezicht Haarlem Marketing
Lid toetsingscommissie Fonds Ondersteuning Science Centra
Lid Editorial Board The Medal
Lid Stuurgroep Meer dan Waard Nederlandse Museumvereniging
Lid Curatorium Teylers Leerstoelen Universiteit Leiden
Adviseur Mondriaan Fonds
Adviseur Eindhoven Culturele Hoofdstad 2018

B.C. Sliggers
Lid gemeentelijk adviesorgaan KIOR (Kunst in openbare ruimten), Haarlem
Adviseur Tattoo Museum Amsterdam

Mr. H.J. Voogd
Lid Raad van Toezicht Patronaat, Haarlem

PUBLICATIES

T. van Druten, MA

‘Pierre-Joseph Redouté. Een leven tussen wetenschap en schoonheid’ redactie en artikel in: *Pierre-Joseph Redouté. Botanisch tekenaar aan het Franse hof*, Haarlem 2013, p. 8-23

Met andere ogen. Werk op papier uit de collectie van Marieke en Pieter Sanders gespiegeld aan de kunstverzameling van Teylers Museum, Haarlem 2013 (met Marieke Sanders)

‘La naissance d’un orientaliste nordique. L’influence de l’expédition d’Émile Prisse d’Avennes sur l’œuvre de Willem de Famars Testas’, in: Mercedes Volait (red.), Émile Prisse d’Avennes. *Un artiste-antiquaire en Égypte au XIXe siècle*, Caïro 2013, p. 141-162

‘Making and Creating. The Painted Palette in Late Nineteenth-Century Dutch Painting’, in: Rachel Esner, Sandra Kisters, Ann-Sophie Lehmann (red.), *Hiding Making – Showing Creation. The Studio from Turner to Tacita Dean*, Amsterdam 2013, p. 73-85

‘Waarheid, in dromen geboren. Nederlandse romantiek in Teylers Museum en de Rademakers Collectie’ artikel en diverse catalogusentries in: *Meer dan romantiek. Russische en Nederlandse schilderkunst uit de eerste helft van de 19de eeuw*, Moskou 2013, p. 23-32

Drs. M.A.M. van Hoorn

‘Hortus Eystettensis 1613-2013. Vier eeuwen boek en tuin’ in: *Jaarboek van het Nederlands Genootschap van Bibliofielen* 2013

Literatuurlijst over Teyler betreffende de natuurwetenschappelijke afdelingen

‘Anton Stoelwinder: From Corporate Film Producer to Replica Instrument Maker’ in: *Bulletin of the Scientific Instrument Society* No. 118 (September 2013) p. 2-8

Martin P.M. Weiss

The Masses and the Muses. A History of Teylers Museum in the Nineteenth Century, proefschrift, Leiden 2013

Drs. J.E.L. Pelsdonk

‘Medals on display – proceedings of an exhibition with 18th century medals in Teylers Museum’ in: Marie-Astrid Pelsdonk (ed) *Médailles 2012* (Lissabon 2013) p. 217-224

‘Van Pool tot Valckenaer. De stadhuipenning van 1655’ in: *De Beeldenaar* 37 (2013) p. 111-118

‘Van de vliegkamp met de Franeker tot de Willem de Zwijger-prijspenning’ in: *De Beeldenaar* 37 (2013) p. 77-80

‘Teylers collectie op het internet en een schoolvoorbeeld van vleid’ in *De Beeldenaar* 37 (2013) p. 27-30

Dr. M.C. Plomp

‘Goud en zilver voor Marijke. Godfried Maes en Jacob de Wit in Teylers Museum’ in: *Liber Amicorum Marijke de Kinkelder. Collegiale bijdragen over landschappen, marines en architectuur*, Den Haag 2013, pp. 283-290

Drs M. Scharloo

Lezing ‘Die Sammlung von Teylers Museum’, Numismatische Gesellschaft Basel, 25 januari

College ‘Museum History’, Universiteit Leiden, 22 maart 2013

College ‘Werelderfgoed’, Universiteit van Amsterdam, 20 september 2013

Deelnemer Ronde Tafelgesprek Vaste Kamercommissie voor Cultuur Tweede Kamer, 5 juni 2013

*This is the most amazing museum
I’ve ever been to. Every machine is a work
of art. Every fossil leaves you breathless.
I am truly humbled and grateful that you
have maintained the original displays.
A true marvel & gem! Bravo! –*

Joy Lai, Sea Cliff NY, 19 juli 2013

Colofon

Samenstelling en redactie

Karin Scheepens, Froukje Budding
& Michel Hommel, Teylers Museum

Ontwerp

Studio Berry Slok, Amsterdam

Fotografie

Sacha de Boer / Beeldagent (omslag en pagina 2, 5, 6, 8, 13, 17, 21, 22, 24-25, 26, 34-35, 37, 44-45, 46, 52-53, 56, 58-59, 75, 78, 95), Roy Beusker, Inge Dijkhuizen, Femke Gerritsma (Teylers Museum), Grootfocus, Dmitry Korobejnikov, Fieke Kroon (Teylers Museum), Rick Nederstigt, Annemarie Nibbering, Jussi Puikkonen, Han Vogel, Herman Voogd (Teylers Museum), Hilde de Wolf Fotografie, Martijn Zegel (Teylers Museum)

Vertaling

Beverley Jackson

Druk

StyleMathot

Deze publicatie kwam mede tot stand dankzij drukkerij StyleMathot

© copyright 2014 Teylers Museum

Teylers Museum

Spaarne 16, 2011 CH Haarlem
T 023 516 09 60
E info@teylersmuseum.nl
www.teylersmuseum.nl
@Teylers
[Facebook.com/TeylersMuseum](https://www.facebook.com/TeylersMuseum)

Openingstijden museum

dinsdag t/m zaterdag: 10 – 17 uur
zon- en feestdagen: 12 – 17 uur
Eerste Kerstdag en Nieuwjaarsdag gesloten.

De Natuurwetenschappelijke Biblio-
theek, de studiezaal van de Kunst-
verzamelingen en het Numismatisch
Kabinet zijn op afspraak te bezoeken.

*De poort naar het verleden
staat op een kier, wie kan
me nog tegenhouden hem
verder te openen?*

Peter Delpout